

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשס"ז

רשימה קודמת:

אסיא פ"ז-פ"ח (כרך כ"ב, חוב' ג-ד), סיון תש"ע, עמ' 171-214

תוכן הפרקים

א.	תפילין, תפילה, ברכות	1 - 46
ב.	שבת	47 - 126
ג.	מועדים	127 - 162
ד.	איסור וטהרה	163 - 217
ה.	נדרים, צדקה, מילה	218 - 239
ו.	רפואה, השתלות	240 - 292
ז.	נשים, הפריות	293 - 362
ח.	נזיקין, הפלות	363 - 398

רשימת הספרים וכתבי העת

1. אדני פו ד הרב אלון אבידר, פתח תקוה
2. אהלי שם שנה ב א מכון שעל יד הישיבה, קרית נייטרא
3. אוצרות ירושלים ט בני הישיבות שעל יד קהילת פרושים, ירושלים
4. אור הסהרה כולל שעל יד ישיבת חכמי לובלין, בני ברק
5. אור ישראל מה, מו, מח מכון אור ישראל, מאנסי
6. אור המזרח המזרחי והפועל המזרחי באמריקה
7. אור הנר הרב נסים רביבו, פריז
8. אור עמרם א כולל אור עמרם, בני ברק
9. אור השבת מפיצי אור השבת, ניו יורק
10. אור תורה ישיבת כסא רחמים, בני ברק
11. אמונת עתיך מכון התורה והארץ, כפר דרום חבל עזה
12. אמרי אש הרב מאיר אייזנשטטר, אונגוואר
13. אסיא עט-פ מכון שלזינגר ליד המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
14. אשר חנן א-ב הרב חנן אפללו, חולון
15. אשרי האיש א הרב אושרי אזולאי, ירושלים
16. בית אהרן וישראל מוסדות קרלין-סטולין, ירושלים
17. בית הלל כז, כט לזכר ר' הלל טוטיאן, ירושלים
18. בית יצחק לט תלמידי ישיבת רבנו יצחק אלחנן, נוא יארק
19. בנו של אברהם א הרב מאיר קרצ'י, באר שבע
20. ברכת יהודה ב הרב יהודה ברכה, ירושלים
21. ברכת יוסף ב הרב יוסף מיכאל, בת ים
22. ברכת ראובן שלמה ב-ה הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר, ירושלים
23. דברי שלום ז הרב שלום יצחק מזרחי, ירושלים
24. דברי שלמה א הרב שלמה יצחקי, ירושלים?
25. ובכל נפשך ספר זכרון לקדוש ר' רועי קליין הי"ד, ירושלים
26. ויחכם שלמה הרב כמייסד בנציון חורי, תוניס ובני ברק
27. ויען שמואל ו, י ישיבת כסא רחמים, בני ברק
28. חבל נחלתו ו הרב יעקב אפשטיין, עצמונה
29. (חיי אברהם ב הרב אברהם חיים שפיצר, ברוקלין)
30. חקי חיים ז הרב חיים ישעיה קניג, ברוקלין
31. חקת משפט א הרב יצחק לייב טלסניק, ירושלים
32. יול מים ז כולל יטב לב דרבינו יואל ד'סאטמאר, לונדון וירושלים
33. ישורון יח, יט מאסף תורני, ניו יורק-ירושלים
34. ישיב יצחק יד-יו הרב יצחק שמואל שכטר, נתניה
35. הישר הטוב ג בית הוראה המרכזי לדיני ממנונות, ירושלים
36. לב אהרן א-ב הרב אהרן בוארון, ירושלים
37. המאור הרב יעקב אמסעל, מאנסי
38. מאורות ירושלים ה אברכי קהל עדת ירושלים
39. מבית ישראל הרב חיים יאודה ישראל, קרית ספר
40. מבשן אשיב הרב משה שמעון צויבל, בני ברק

הרב אלטר אליהו רובינשטיין, אנטורפן	41. מגדנות אליהו א-ב
אוניברסיטת בר אילן, רמת גן	42. מגל טו
אגודת ישראל העולמית, ירושלים	43. המודיע
הוצאת מוריה, ירושלים	44. מוריה
הרב נתן נטע משה יונגרייז, טיסא פירעד בהונגריה	45. מנוחת משה
הרב ישעיהו פנחס רוטנברג, ירושלים	46. מנחת פרי-גדה מהר' ג
הרב שמואל פנחסי, ירושלים	47. מנחת שמואל ג
הרב אריה גמליאל, שדרות)	48. (מעשה ארג ב
הרב אלעזר זאב רז, ירושלים?	49. מציון אורה א
הרב ישראל דוד הרפנס, ברוקלין	50. מקדש ישראל פסח ב
הרב מנשה קליין, ברוקלין	51. משנה הלכות חנינא ה-ו
הרב צבי יהודה בן יעקב, בני ברק	52. משפטיך ליעקב ה
בית המדרש דמתיבתא תורה ודעת, ברוקלין	53. המתיבתא
ישיבות נור התורה, ירושלים	54. נור התורה יד
משפחת ששון, אהבת שלום, ירושלים	55. נחלת אבות
הרב חיים מאיר יחיאל שפירא, מנרול ובני ברק	56. נחלת מאיר
הרב יצחק אלחנן ספקטור, קובנא	57. עין יצחק חנינא א-ב
הרב אבישי טהרני, ירושלים	58. עמודי משפט א
הרב יחזקאל ראטה, ברוקלין	59. עמק התשובה ח
התאחדות בני התורה הספרדים בא"י, בני ברק	60. ענף יוסף
בית דין ירושלים	61. פסקי דין
בתי הדין הרבניים בישראל, ירושלים	62. פסקי דין רבניים כב
הרב יחיא צאלח, צנעא	63. פעולת צדיק ג
כולל להוראה על שם הרב יעקב לנדא, בני ברק	64. פעמי יעקב סד
הרב משה יצחק אביגדור, שקלוב	65. פרס רמונים א
כולל זכרון יהושע פריווער, אנטוורפן	66. פרי יהושע
מכון הלכתי-אקטואלי דרך אליעזר, ירושלים	67. צהר יז
מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון	68. קול התורה סב, סג
ישיבת קול תורה, ירושלים	69. קול התורה (ירושלים)
המוסף התורני של משפחה, ירושלים	70. קולמוס
הרב אפרים גרינבלט, ממפיס טנסי	71. רבבות ויובלות א, ג
רבי מנחם עזריה, פאנו באיטליה	72. שו"ת הרמ"ע השלם
איגוד מורים לתורה שבעל פה בתיכונים, בני ברק	73. שמעתין
הרב שלום משאש, ירושלים	74. שמ"ש ומגן ד
הרב חיים רוטר, אלעד	75. שערי חיים א
הרב יוסף יצחק בלינוב, בני ברק)	76. (שערי מישור ג
בית הוראה מערב בני ברק	77. שערי הוראה א-ט
מכון משנת הרמב"ם, קרית אונו	78. שערי צדק ז
רבני אירופה, ירושלים	79. שרידים כג

80. **תל תלפיות טו** קהילת חניכי הישיבות, בני ברק
 81. **תפארת במקדשו** בעילום שם, קרית ספר
 82. **תפארת יוסף** הרב יוסף זליכה, פרדס כץ
 83. **תפארת שבתפארת ה, ו** ישיבה גדולה אמרי יוסף ספינקא, בארא פארק

מפתח השמות

- אביגדור, ר' משה יצחק 14, 34, 309, 343, 356, 360
 אביר, ר' אלון 65, 70, 80, 115, 159, 193, 201, 205
 אבינר, ר' שלמה 261
 אברהם, ר' מיכאל 251
 אברמסקי, ר' יחזקאל 325
 אויש, ר' יעקב אהרן נח 42
 אולך, ר' יעקב דוד 124
 אורטנר, ר' נתן 374
 אזולאי, ר' אושרי 181
 אייזנבך, ר' יעקב 53, 100
 אייזנבך, ש 243
 אייזנשטטר, ר' מאיר 15
 אייכלר, ר' מרדכי 129
 אלחדר, ר' מסעוד 310
 אליעזרוב, ר' יעקב 310, 349
 אלישיב, ר' יוסף שלום 72, 83, 235, 281, 327, 347
 אסחייק, ר' יחזקאל 244
 אפללו, ר' חנן 44, 165, 215, 223, 272, 279, 284, 289, 304, 314, 317, 329, 355, 372, 380, 391, 396
 אפשטיין, ר' יעקב 64, 320, 323
 אריאל, ר' יעקב 51
 בוארון, ר' אהרן 5, 6, 33, 126, 186
 בוארון, ר' ציון 236
 בחבוט, ר' אליהו 116
 בטיסט, ר' מאיר 221
 בכרך, רפאל 4
 בן אפרים, ר' עידן 209
 בן יעקב, ר' צבי יהודה 331, 344, 384
 בן פורת, ר' אליעזר 305
 בן שלמה, ר' שובאל 10
 בן שמעון, ר' נסים 375
 בצרי, ר' יצחק 259
 בקשי דורון, ר' אליהו 23, 311
 בר-און, אלחנן 341
 בר אילן, יחיאל מ 255
 בראדט, ר' צבי משה 41
 ברודי, ר' משה אריה 82
 ברונזניק, ר' נחום 224
 ברזל, אברהם 337
 ברכה, ר' יהודה 2, 183, 232
 ברלב, ר' יצחק מאיר 99
 ברלין, ר' חיים 90
 גולדברג-ידלר, ר' שמואל 245
 גולדשמידט, ר' פנחס 351
 גרוס, ר' מרדכי 46
 גרוס, ר' שמואל דוד 187
 גרוסמן, ר' ישראל 158
 גרינבלט, ר' אפרים 79, 151, 204, 237, 269, 308, 334
 גשטטנר, ר' נתן 20
 דבורקס, ר' אליקום 22
 דומב, ר' דוד 375
 דורי, ר' אברהם 131
 דיכובסקי, ר' שלמה 310
 דינר, ר' יהודה אריה 20
 דנציגר, ר' אברהם מנחם 275
 הורביץ, ר' אריה 293
 הייזלר, ר' מרדכי אהרן 180, 381
 היימוביץ, ר' משה 281
 הלברטל, דב 277
 הלפרין, ר' מרדכי 209, 231, 362, 363
 הרפנס, ר' ישראל דוד 133, 134
 ובר, ר' שלמה זלמן 75
 ווזנר, ר' בן ציון יעקב 207
 ווזנר, ר' יוסף בנימין 197
 ווזנר, ר' שמואל 20, 84, 136, 390

- וונדר, ר' מאיר 246
 וייס, ר' אברהם צבי 179
 וייס, ר' יהושע 381, 180
 וייס, ר' משה מנחם 37
 וייס, ר' שלום נח 40
 וילנר, ר' אהרן יהודה 295
 וכטפוגל, ר' משה אליעזר 253
 וקסשטוק, ר' חנוך הניך 187
 זילברשטיין, ר' יצחק 115, 239, 250, 273, 390, 303
 זליכה, ר' יוסף 135
 זר, ר' גדעון 12
 חורי, ר' כמייס בן ציון 11
 חזן, ר' יצחק 349
 טהרני, ר' אבישי 333, 342, 371, 378
 טלסניק, ר' יצחק לייב 327
 טרגר, ר' יחיאל מיכל 103
 טשונר, ר' יהודה 130
 ר' יהודה לייב מיאנוביטש 191
 יונגרייז, ר' משה נתן נטע 28, 238
 יוסף, ר' אייל 236
 יוסף, ר' עובדיה 160, 349
 יפה, ר' יוסף 258
 יפה-שלזינגר, ר' אברהם 74
 יצחקי, ר' דוד 155
 יצחקי, ר' שלמה 194, 249, 367, 382
 ישראל, ר' חיים יאודה 9, 16, 25, 54, 211, 392, 340, 216
 ישראלזון, ר' אברהם צבי 72, 83
 כהן, ר' אלון 268
 כהן, ר' יוסף 349
 הכהן, ר' ישראל מאיר 267
 הכהן, ר' רחמים חי חויתתה 49
 כהן, ר' שמואל 345
 לוי, ר' משה 12, 146, 312
 לוין, ר' אברהם דב 180, 381
 לוריא, ר' אהרן 29
 לזנגה, ר' אברהם יהושע 118
 ליברמן, ר' אהרן 63
 ליברמן, ר' יוסף 71
 ליטווק, ר' הלל דוד 267
 לינדר, ר' יחזקאל 203
 לינדר, ר' משה אורי 92
 לנדאו, ר' ישראל יעקב 212
 לעוו, ר' שמעיה 190
 מוזסון, ר' יעקב שלמה 265
 מוסקוביטש, ר' יעקב 273
 מורגנשטרן, ר' דוד אריה 180, 281
 מזוז, בנימין 111
 מזוז, ר' מאיר 144
 מזוז, ר' מ"י 375
 מזרחי, ר' שלום יצחק 363, 365, 366, 368
 מזרחי, ר' ששון 171
 מיכאל, ר' יוסף 58, 69, 97, 140, 152, 283, 230, 185
 ר' מנחם עזריה מפאנו 17, 156
 מצגר, ר' יונה 19
 מרדכי, ר' אברהם 122
 מרצבך, ר' יונה 324
 מרק, ר' אליעזר 177
 משאש, ר' שלום 32, 170, 296, 300, 301, 307, 313, 315, 324, 326, 335, 336, 339, 358
 ר' משה בן מימון 242
 משה, ר' יצחק 188
 נדב, ר' יוסף 293
 נוסבוים, ר' רפאל 121
 נוף, ר' יובל 248, 269
 ניאזוף, ר' חגי 112
 ניימן, ר' יעקב יצחק 108
 ניישטרט, ר' אהרן דוד 105
 נמט, אריה 101
 נמיר, סודי 263
 סולובייציק, ר' אליהו 262
 סופר, אברהם-סופר 240
 סלומון, ר' יחזקאל 386
 ספקטור, ר' יצחק אלחנן 346, 350, 353, 354, 357, 359, 361
 עדס, ר' אברהם חיים 81
 עידאן, ר' אלעזר 173
 עקשטיין, ר' אשר אנשל 108
 פולטשק, ר' יוסף 102
 פולק, רפאל נפתלי 111

- פינקלשטיין, ר' ברוך 306
 פיקסלר, אוהד 87
 פנחס, ר' שמואל 132, 229, 278, 298,
 302, 299
 פריינד, ר' זאב 86
 פרינץ, ר' אלחנן 113
 פרלמן, משה 241
 פרץ, ר' מיכאל 294
 צאלח, ר' יחיא 31, 36, 292
 צויבל, ר' משה שמעון 370, 377
 צימרמן, דינה רחל 341
 צינר, ר' גבריאל 108
 קאהן, ר' חיים 47
 קונשטט, ר' ברוך 166, 175, 285, 291,
 322, 324, 395
 קטן, חנה 316, 341
 קטן, ר' יואל 262
 קירשנבוים, ר' שמעון 137
 קלוזינר, ר' ישכר דב 119
 קליין, ר' מנשה 1, 30, 38, 59, 68, 96,
 104, 150, 161, 167, 178, 182, 206,
 219, 227, 233, 260, 286, 288, 290,
 319, 393
 קליין, ר' משה שמואל 231
 קליינמן, יוסף 120
 קלפר, ר' אריה דוד 297
 קניבסקי, ר' חיים 273
 קניג, ר' חיים ישעיה 141, 184, 200,
 234, 282
 קפלן, ר' ניסן שלמה 67
 קרוצ'י, ר' מאיר 128
 ראטה, ר' יחזקאל 48, 110, 114, 153,
 228, 321, 362, 364
 ראטה, ר' משה 168, 202
 רבי, ר' חיים 268
 רבי, צוריאל 162
 רביבו, ר' נסים 50
 רבינוביץ, ר' גמליאל 29
 רבפוגל, משה 242
- רובינשטיין, ר' אלטר אליהו 26, 55, 62,
 76-78, 93, 95
 רוז, ר' אהרן 120
 רוט, ר' אליעזר 376
 רוטנברג, ר' ישעיהו פנחס 199, 208,
 214, 217
 רוטר, ר' חיים 3, 8, 123, 139, 147, 174,
 213, 222, 225
 רוז, ר' אלעזר זאב 338
 ריגר, ר' אברהם 349
 רייז, ר' ברוך יהושע השל 41
 רייסקין, שלומי 266
 שורץ, ר' יקותיאל שלמה 106
 שטיין, ר' דניאל 109
 שטיצברג, ר' שמואל יוסף 35
 שטרן, ר' אלי 256
 שטרן, ר' יעקב מאיר 198
 שטרן, ר' משה 144
 שטרן, ר' נתן יוסף 385
 שטרן, ר' שמואל אליעזר 13, 27, 29, 53, 60,
 85, 91, 115, 131, 172, 189, 225, 373,
 374, 388-390
 שטרנהל, ר' יצחק 214
 שכטר, ר' יצחק שמואל 18, 21, 24, 52,
 66, 145, 176, 195, 210, 218, 226,
 264, 318, 328, 369, 379
 שלומוביץ, שלמה צבי 257
 שלזינגר, ר' אליהו 280
 שלזינגר, ר' ברוך ראובן שלמה 7, 61, 73,
 89, 127, 138, 142, 148, 149, 154,
 157, 163, 169, 220, 252, 271, 274,
 287, 332, 394
 שמאהל, ר' עקב דוד 383
 שמש, אברהם אופיר 276
 שפיצר, ר' שלמה זלמן 196
 שפירא, ר' א 293
 שפירא, ר' חיים מאיר יחיאל 56, 88, 98,
 107, 125, 164, 192, 270, 295, 330
 שרמן, ר' אברהם חיים 387

מפתח הענינים

אבהות 293-296; אבלות 292-289; אבקה 38; אבר 253, 254; אולטרה סאונד 104, 279, 288; אחיות 48; איטר 13-16; איידס 311, 312, 339; איילנית 318; אילם 22; אימוץ 300; אינסולין 98; אינפוזיה 53, 85, 150; אישפוז 51; אלקטרוני 71; אלרגיה 42, 43; אמבולנס 389; אפידורל 261.

בהמה 219, 382; ביבליוגרפיה 246; ביולוגיה 164; ביקור חולים 247, 267-270; בישול 73, 76-138; בישולי עכורים 176, 177; בית אבות 47, 60, 134; בית חולים 48, 49, 64, 71, 106, 107, 125, 126, 237, 247, 278, 280, 282, 324, 353; בית כנסת 372; בל תשקצו 24; בעלי חיים 320; בר מצוה 19, 20; בריאות 244-241, 248; ברכות 38-45; בשר בחלב 165; בתולים 190, 299.

גב 138; גבורת אנשים 246-349, 358; גבס 9, 12; גוסס 273, 283; גימגום 30; גלולות 314; גמילה 355; גרון 100; גרות 235, 236, 327, 329; גרידה 208.

דדים 67, 112, 167, 397; דופק 211; דיאטה 45; דיאפרגמה 315; דלטוניסטים 209; דלקת פרקים 100; דם 2, 62, 174, 194, 252, 263, 264; דנ"א 294, 295, 298; דריסה 376.

הבדלה 59, 61, 112, 142; הבחנה 327, 329; הגומל 46; הורמונים 341; הזרעה מלאכותית 190, 301; החייאה 85, 374; היתר נישואין 310; הנקה 167, 168; הפלות 238, 378, 393-396; הפריה מלאכותית 229, 302-308; הצלה 115-117, 239, 254, 386, 388; הקאה 54, 55, 148, 165; הקזה 292; התעמלות 124.

יטימינים 39, 83, 95, 166; וסת 200-198, 319.

זיווג 182, 183, 362; זקנים 26, 134, 176, 204, 224, 354, 370; זריקות 70, 98, 99; זרע 316, 317.

חול המועד 140; חולים 27-29, 92, 93, 138, 169, 171, 249, 250, 272, 289, 368, 369, 383; חילוני 90, 271; חיתולים 114; חליצה 360-362; חמץ 29; חמצן 61; חנוכה 29, 160; חניטה 286; חצי שיעור 29; חציצה 212-217; חרש 19, 50, 236, 363, 377.

טבור 112; טחורים 205; טיפות 97; טלית 8; טלפון 270.

יבום 358, 359; יבלת 239; יולדת 84, 104-112, 151, 152, 258, 261, 262, 333; יום טוב 138, 139; יום כיפור 27, 87, 92, 120, 146-157; יוצא דופן 133; יין 134; יצירת הוולד 362א.

כדורים 1, 56, 95, 96, 157, 195, 198; כהנים 278-283, 288, 298, 307, 397, 398; כולסטרול 96; כיבוד אב ואם 23-221, 250, 283; כיורוגיה 217; כלב 33; כלבת 336; כליה 29, 85, 114, 254; כמסות 37; כסא גלגלים 210.

לוקימיה 274; לידה 338.

מאבד עצמו לדעת 91, 277; מגילה 162; מרחום 118; מות קליני 85; מזוזה 237; מח עצמות 110; מחשב 120; מיחם 72; מילה 110, 220, 226-235; מינקת 326; מייעים 17, 18, 75, 103; מכשיר אדים 27, 76; מכשיר קשר 63, 91; מכשיר שמיעה 5, 6, 145; מלח 134;

- ממזרות 297, 301; מסג' 223; מעוברת 278-280, 288; מצבה 288; מצה 134-136; מצוות 5-3; מציצה 231-233; מצטער 158; מרור 13; מרפאה 373; משחה 80, 12, 207; משקפים 5, 8, 69, 384; מת 275, 281.
- נדה 29, 189-211, 304, 305; נדרים 218, 219; נחירה 159; נחש 119; נטילת ידיים 1, 2; ניתוח 137, 219, 260, 287, 340; ניתוחי מתים 277; נכרים 10, 65, 66, 88, 95, 175, 218, 229, 300-302; ננס 21; נפלים 285; נשים 10.
- סודה 44; סוכה 159; סוכרת 27, 43, 120; סומא 3-5, 31-33, 36, 143, 160, 162, 163; סופר 15; סיעוד 255; סירוס 319, 320, 324; סכנה 382; סרים 318; ספירת העומר 137.
- עבודה זרה 180, 265; עגונה 330; עדשות 68; עובר 111, 112, 394, 395; עופות 164; עור 214; עזרה ראשונה 225; עזרת נשים 34, 112; עינים 50, 101, 397; עירוב חצרות 125, 126; עישון 25, 139, 178, 179; עליה לתורה 30-32; עצמות 281; עקרות 104, 259, 260; ערלה 239.
- פדיון הבן 238; פודרה 79; פוליגרף 294; פיקוח נפש 85-87, 99, 254; פלסטר 73, 122; פסח 127-136; פצוע דכא 321-323; פצע 398.
- צדקה 218, 220; צהבת 226-228, 313; צום גדליה 146, 147; צידה 70; צילום 379; צינתור 23; ציפורניים 122, 123, 217; ציצית 7; צליאק 13, 35.
- קבורה 34, 285, 287, 288; קבלת שבת 52, 72; קדחת 36; קוף 121; קופת חולים 367; קוץ 102; קוצב 284; קטיעה 36, 50; קטנים 83, 156; קיבה 97, 172; קיברנטיקה 266; קידוש 13, 53-55, 58, 112, 149; קעקע 36, 186-188; קריאת שמע 18, 22; קשקשים 215.
- רופאים 52, 249, 255-257, 364, 371, 385, 387; רוצח 303; רוק 362; רחם 191-195, 334; רנטגן 282; רעש 372; רפואה 81-84, 240-277, 343, 345; רקמות 296.
- שבת 47-126, 138, 177; שגעון 88, 89, 325, 335, 349; שוטה 291, 309, 337-335, 350-352, 365, 366, 375; שופר 144, 145; שחיטה 163; שידוך 331, 332, 342; שינה 56; שיניים 40, 78, 112, 127, 132, 140, 213, 380, 381; שיתוק 13, 30, 31, 362, 369; שליא 110; שליח ציבור 27, 36, 143; שמאל 77; שמות 28, 234, 288, 356, 357; שמיכה חשמלית 57; שערות 181-185; שתן 173, 276.
- תאומי סיאם 251, 392, 393; תאונה 344; תולעים 103; תור 390, 391; תחבושת 9, 11, 212; תינוק 112-114, 228, 290, 329; תנור 66; תספורת 222; תענית 141, 161; תפילה 23-29, 245, 258, 259, 271; תפילין 9-17; תפירה 85; תרופות 29, 41, 94, 128-132, 151, 155, 170; תשעה באב 29, 142.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. הנוטל כדורים באמצע הלילה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תניא, ח"ה (טו), סי' ד, עמ' ה-ז.
- הוראות כיצד ינהג לגבי נטילת ידיים.
2. נטילת ידיים לתורם מנות דם. הרב יהודה ברכה. ברכת יהודה, ח"ב, או"ח, סי' ב, עמ' לד-לה.
- יש מחמירים להצריך נטילה, וראוי לנהוג כן.
3. סומא פטור מן המצוות. הרב חיים רוטר. שו"ת **שערי חיים**, ח"א, סי' יג, עמ' לח-מג.
- בירור ההלכה מן המקורות ועד פסקי הראשונים והאחרונים.
4. פטור סומא מן המצוות. רפאל בכרך. **בית יצחק**, לט, תשס"ז, 120-123.
- סיכום ההלכה של פטור סומא מהמצוות.
5. קיום מצוות על ידי אמצעים מכניים, כגון משקפים ומכשיר שמיעה. הרב אהרן בוארון. **לב אהרן**, ח"א, סי' ח, עמ' ס-עה.
- ראיה ושמיעה על ידי אמצעים מכניים כשרה לקיום מצוות, פרט למכשיר שמיעה אלקטרוני בדברים שצריך שומע כעונה. סומא ואילם נחשבים לברי חיובא במצוות התלויות בדיבור ככל אדם.
6. דיני מכשיר שמיעה של כבדי שמיעה. הרב אהרן בוארון. שו"ת **לב אהרן**, ח"א, סי' ג, עמ' יב-טז.
- דינו כשומע לכל דבר, מברך בשם ומלכות הנותן לשכוי או שכוחו וגבורתו מלא עולם, ורק קידוש והבדלה יעשה לעצמו.
7. חולה שאינו יכול להתעטף בציצית בעצמו בלי סיוע מאחר. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ג, סי' ב, עמ' ה-ט.
- יכול לברך לפני שהגוי יעטוף אותו בטלית, וישתדל לסייע לו קצת.
8. ניקוי משקפים בטלית. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"א, סי' טו, עמ' מח.
- בטלית גדול אסור אף שאינו תשמיש של גנאי, ובטלית קטן מותר דלבוש הדיוט הוא.
9. הנחת תפילין לאדם שיש לו תחבושת בראשו. הרב חיים יאודה ישראל. **מבית ישראל**, או"ח, סי' ה, עמ' ב.
- לכאורה נראה שמתר-בס"ו ו' עמ' ג הסתפק אם גבס בידו ובזרועו חוצץ לתפילין.
10. הנחת תפילין על ידי אשה ועכו"ם. הרב שובאל בן שלמה. **ישורון**, יט, תקנא-תקנט.
- חולה או משותק יכולים אשה ועכו"ם להניח לו, ויברך רק אחרי שכבר מונחים עליו. לכתחילה ישכור אדם להניח לו כשאין זו הוצאה מרובה.
11. מי שיש לו מכה על ידו השמאלית. הרב כמייס בנציון חורי. **ויחכם שלמה**, סי' א, עמ' ו-ז.
- יניח את התפילין על התחבושות בשמאל ולא על ימין. יברך רק על מצות כשמוניח של ראש.
12. הנחת תפילין כשיש לו גבס בידו השמאלית. הרבנים גדעון זר ומשה לוי. **ויען שמואל**, ח"ו, בסוף, לא-לג.

- יניח את התפילין על הגבס.
13. תפילין באיטר ובמי שנשתתקה ידו. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, א, תשס"ג, לט-מא, עז, פז-פט.
- כשכותב בשמאל יניח בימין. נשתתקה ידו הימנית והיא הכהה, יניח עליה. חולה צליאק יקדש וישתה רביעית, ופטור מאכילת פת. -קיום מצות מצה מרור וארבע כוסות במצב של חולי.
14. מקום הנחת תפילין במי שנחלשה יד ימינו ועושה כל מעשיו ביד שמאל. הרב משה יצחק אביגדור. **שו"ת פרדס רמונים**, ח"א, או"ח, סי' א, עמ' א-ה.
- יש לדמותו לאיטר אף על פי שהוכרח לכך, ויניח ביד ימין.
15. סופר הכותב בימינו ועיקר מלאכתו בשמאל. הרב מאיר אייזנשטטר. **שו"ת אמרי אש**, או"ח, סי' ב, עמ' ה-ו.
- לכתחילה אין להעמידו להיות סופר, אבל הצריך תפילין ולא ימצא מהודרים כמותו יכול לקנות ממנו.
16. תפילין שנכתבו בשמאל על ידי איש ימיני. הרב חיים יאודה ישראל. **מבית ישראל**, או"ח, סי' יא, עמ' ח-ט.
- נחלקו האחרונים אם יש להכשיר בדיעבד כשאין אחרים שיכולים לכתוב.
17. תפילין לחולי מיניים. הרב מנחם עזריה מפאנו. **שו"ת הרמ"ע השלם**, סי' ס, עמ' קכח-קל.
- מוותר להניח תפילין, וכשריגיש שצריך להפיח חולצן, ואם נאנס ולא חלץ תפילה של יד, לא עשה איסור.
18. חולה מיניים שאינו יכול לנקות את עצמו די הצורך. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ז, סי' ג-ה, עמ' מג-נה.
- פסקי הלכות כיצד יתנהג בתפילין, קריאת שמע ותפילה.
19. טקס בר מצוה לנערים חרשים-אילמים. הרב יונה מצגר. **ויען שמואל**, ו, נא-נג.
- נער המסוגל להאזין על ידי מכשיר האזנה חשמלי ולמד בבית ספר לחרשים-אילמים, חייב בתפילין ובכל המצוות.
20. מתי נעשה בר מצוה ילד בן שנים עשרה חולה שאין לו שום שערות ולא יגדלו לו. הרבנים יהודה אריה דינר, שמואל וזנר, נתן גשטטר. **קול התורה**, סב, תשס"ז, קעה-קפ.
- כשיגיע לגיל שלוש עשרה יש להעמידו על החזקה דאורייתא שהוא גדול, אבל לדיני דאורייתא ימתין עד שיגיע לגיל שלושים ושש.
21. ננס בגופו והרופאים ממליצים להמתין שנתיים-שלוש שיגדלו בלי תרופות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ז, סי' א-ב, עמ' לג-מג.
- יש לסמוך בו על חזקה דרבא, מכיון שגם בני משפחתו היו ננסים וכעבור זמן הגדילו.
22. חיוב קריאת שמע באילם. הרב אליקים דבורקס. **צהר**, יז, קעה-קצו.
- ישמע מאחר ויצא מדין שומע כעונה.
23. תפילה ותורה כשלבן רואה את הערוה. הרב אליהו בקשי דורון. **בית הלל**, כז, תשס"ז, ל-לה.

- בירור האפשרויות לחולה שעבר צינתור כיצד ללמוד ולהתפלל במיטתו.
24. בל תשקצו במשה נקביו לצורך רפואה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ז, ס"ו, עמ' נה-נו.
- אם התרופה למחלתו היא להתאפק, יכול להתאפק עד אחרי התפילה מבלי לעבור על בל תשקצו.
25. עישון קודם התפילה. הרב חיים יאודה ישראל. שו"ת **מבית ישראל**, או"ח, ס"א, עמ' א.
- אסור לעשן סיגריה לפני התפילה.
26. איחור התפילה בבית הכנסת בשביל זקנים. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. שו"ת **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"א, ס"ו יז, עמ' כא-כב.
- דיון אם לקבוע את שעת התפילה אחרי זמן קריאת שמע כדי שיוכלו גם הזקנים להגיע.
27. ברכת הנהנין לחולה באמצע שמונה עשרה. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, ב, תשס"ד, לב-לג, נא-נג, עה-עו, פ-פא.
- חולה סוכרת שנצרך לאכול מעט סוכר, לא יפסיק לברך עליו-מותר להוסיף בשבת מים חמים שהתבשלו לתוך מכשיר אדים-שליח ציבור שחש ברע ובא אחר להחליפו, יחזור השני לאתה בחרתנו או לתחילת אותה ברכה-חולה שצריך לאכול ביום כיפור, יטול ידייו עד הפרק.
28. מנהגנו להתפלל על החולה בשמו ושם אמו. הרב משה נתן נטע יונגרייז. **מנוחת משה**, ס"י קכב, עמ' רצג-רצד.
- בירור טעמי המנהג אף כי אינו נזכר במקורות.
29. חיוב תפילה ובקשת רחמים על חולי ישראל. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, ג, תשס"ד, לז, נז-סא, פג, צו-צז, קד, קז-קח, קכא, קמז, קמט.
- הוראה מודעה להתפלל על חולה, מן הראוי להתחסד ולהתפלל עליו (הרב גמליאל רבינוביץ, ד, קעג).-דיון בחולה שצריך לאכול חצאי שיעור בשר או מרק בשרי בשבת.-דיני השתמשות בתרופות בפסח.-חציצת שיניים מחמץ בערב פסח שחל בשבת.-מינקת בתשעה באב.-מריחת שמן הנותר מחנוכה על מכת שושנה (הרב אהרן לוריא, ד, קעא-קעב).-אין פתיחת הקבר בלא דם.-גבו מעות להשתלת כליה ונפטר החולה.-ירה בחבירו ופגע בכליותיו חייב לתרום לו כליה.
30. עליה לתורה למשותק שמגמגם. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תניא, ח"ה (טו), ס"י נד, עמ' פד-פה.
- מותר לו לעלות מכיון שהוא בדעה צלולה ומוציא בשפתיו דיבור מובן.
31. עלית סומא ועם הארץ לתורה. הרב יחיא צאלח. שו"ת **פעולת צדיק**, ח"ג, ס"י קצד, עמ' קמ-קמג.
- יכול סומא לעלות לתורה מכיון שהשליח ציבור הוא הקורא.-בס"י רכב עמ' קעב פסק שמי שהתחיל לקרוא בתורה או בהפטרה ונשתתק, אין צריך העומד תחתיו לברך תחילה.
32. עלית סומא ועם הארץ לתורה. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומנן**, ח"ד, או"ח, ס"י כז, ע, עז סק"ד, עמ' יט-כ, מח, נב.
- מעלים סומא ועם הארץ לתורה כדי שלא לגרום למריבה.

33. כניסת עיור עם כלבו המאולף לבית הכנסת. הרב אהרן בוארון. **לב אהרן**, ח"א, סי' טו, עמ' קמד-קס.
- אסור לו להיכנס לבית הכנסת, ויתקנו בחוץ מלונה במקום שאינו מפחיד את הבאים להתפלל. כשאירע ונכנס כבר אל יבהילוהו לצאת מיד, אלא ילמדוהו בנחת שהדבר אסור ואין לו לעשות כן יותר.
34. קבורת נפלים בעזרת נשים. הרב משה יצחק אביגדור. **פרדס רמונים**, ח"א, יו"ד, סי' כג, עמ' צד.
- כשפרצה מחלת ילדים ממנה מתו כמה, והתודתה מילדת זקנה שבעבר קברו את הנפלים בעזרת נשים או בבתיהם ליד המזוזה בבזיון ובהכשלת כהנים, יש לחפור את כל המקום לטהרו.
35. מוצרי מאפה העשויים מקמח חיטה ללא גלוטן. הרב שמואל יוסף שטיצברג. **שערי הוראה**, ו, תשס"ו, כב-כה.
- חולי צליאק שעושים בשבילם מיני מאפה מקמח חיטה בלי גלוטן יכרכו המוציא וברכת המזון.
36. כוס של ברכת המזון לקטוע אצבע או מוכה שחין. הרב יחיא צאלח. **פעולת צדיק**, ח"ג, סי' עו, עמ' סב.
- לא יתנו להם לברך על הכוס, ולא יעשו סומא בעין אחת שליח ציבור לימים הנוראים. -בסי' קו עמ' עח הביא מספר גור אריה שרק בקדחת תמידית יש סכנה. -בסי' סט עמ' נז דן בכתובת קעקע.
37. האכלת חולה שלא כדרך אכילה בכמוסות. הרב משה מנחם וייס. **תפארת שבתפארת**, ו, עז-פה.
- בירור אם זה נקרא שלא כדרך הנאתן, או אפילו פחות מזה ומותר לדברי הכל.
38. ברכת מי פירות שמערב בהם אבקת רפואה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ה (טו), סי' סט, עמ' קו.
- חייב לברך על כל מה שהחיד נהנה ממנו.
39. ברכה על טומ'ס (סוכריות בריאות) או ויטמין סי. בני הישיבה. **תפארת שבתפארת**, ו, קנז-קסא.
- מכיון שנהנה מטעמם מברך בין בתוך הסעודה ובין שלא בתוך הסעודה.
40. המגרגר משקה טוב וחרף בפיו כדי להפיג כאב שיניים. הרב שלום נח וייס. **המאור**, תטז, תשס"ז, מט-נא.
- אין צריך לברך כשאין כוונת אכילה, וכן במשחת שיניים או נייר ששמים לריענון הפה.
41. ברכה על תרופות. הרבנים צבי משה בראדט וברוך יהושע השל רייו. **תפארת שבתפארת**, ה, תפג-תצו.
- בירור דברי הפוסקים בחיוב הברכה כשטעמן טוב.
42. ברכה על דברים שמזיקים או קשים לגוף. הרב יעקב אהרן נח אויש. **תפארת שבתפארת**, ה, שסז-שעא.
- אדם הסובל מאלרגיה צריך לברך על מאכלי חלב ואגוזים, וכן חולה סוכרת על מאכלים האסורים לו.

43. הסובל מאלרגיה לחלב או אגוזים או חולה סוכרת שנוטלים דבר המזיק לבריאותם. בני הישיבה. **תפארת שבתפארת**, ו, רכ-רכט.
- לכתחילה יפטר עצמם במאכל או משקה אחר, ובדיעבד יברכו שהכל גם אם ייגרם להם נזק אך לא יבואו לידי סכנה שאז פטור.
44. ברכת השווה סודה להעביר תרופה. הרב חנן אפללו. שו"ת **אשר חנן**, ח"א, סי' יט, עמ' לו-לח.
- לא יברך על הסודה כדין מים בלתי מוגזים.
45. האוכל דברים רק מחמת דיאטה ואינו נהנה מהם, או ששוטה מים חמים במוצאי שבת רק לסגולה ופואה ולא לצמאו. בני הישיבה. **תפארת שבתפארת**, ו, רלט-רנא.
- ביור דעות הפוסקים אם צריך לברך, וכן על האוכל ליסטרין סטריפס (חוטי מציצה) שמגמתם רק להעביר את ריח הפה.
46. הודאה בחולה שנתרפא. הרב מרדכי גרוס. קול התורה (ירושלים), תשס"ז, שיג-שיו. הוראות כיצד לנהוג ביום שנעשה לו נס ונתרפא בחודש אדר.

ב. שבת

47. ניהול בתי אבות ומגורים בשבת. הרב חיים קאהן. **ישרון**, יט, תקעה-תקצג.
- הצעה להקמת חברה בבעלות נכרי שתעסיק פועלים משלה לטיפול בבית האבות שלא ניתן להשביתו בשבת כי יש בו חולים שיש בהם סכנה.
48. השכרת אחיות לבתי חולים בשבת. הרב יחזקאל ראטה. שו"ת **עמק התשובה**, ח"ח, סי' יא, עמ' ח-ט.
- האחיות מושכרות על ידי החברה ואינן מכירות כלל את הבעלים שאין לו שום אחריות אישית לשכרם, על כן ההשכרה מותרת גם משום אמירה לאמירה.
49. אשה שנפטרה לפני השבת בבית חולים שמחוץ לעיר. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **ויחכם שלמה**, סי' ד, עמ' יג-טו.
- לא נכון שסכנה להביא את גופת הנפטרת העירה, ראוי להשאירה בבית החולים, ולקראת הלוויה להביאה הישר לבית החיים.
50. ניתוח עינים בערב שבת שיגרם איסורי שבת וביטול עונג שבת. הרב נסים רביבו. **אור הנר**, אר"ח, סי' ג, עמ' טז-יח.
- מותר לנתח בערב שבת למניעת סיכון העין, וזהו עונג שבת שעבר כבר את הניתוח. -בחו"מ, סי' ב, עמ' קטז-קכא דן על נקטעה יד העדים. -בקדשים, סי' ה, עמ' רמ-רמו עסק בענין חרש לחיוב חגיגה וראיה.
51. אישפוז סוטה במוסד מחלל שבת. הרב יעקב אריאל. **תחומין**, כז, 119-125.
- מותר ואף חובה לאשפוז חולה במוסד מתאים גם אם הוא עלול לחלל שבת.
52. רופא שאינו מקבל שבת מוקדם עם הציבור מחשש שייקרא לבית החולים. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חי"ד, סי' יח-יט, עמ' צח-קז.
- מותר לרופא לנסוע לבית החולים עם נהג עכו"ם, ויכול יהודי לחזור עמו, ומכל מקום יש להימנע מזה מחשש זלזול שבת, ובפרט מנהיג הקהילה.
53. חיוב קידוש לחולה שניזון דרך אינפוזיה. הרבנים יעקב אייזנבך ושמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, ח, תשס"ז, עה-פא.

- יכוין לצאת בתפילה או שישמע מאחרים, או שיקדש בלי יין ואת השמות בברכות יהרהר בליבו.
54. אדם שקידש, סעד והקיא את סעודתו. הרב חיים יאודה ישראל. **מבית ישראל**, או"ח, סי' קלא, עמ' קכג-קכד.
- מחלוקת אם נחשב קידוש במקום סעודה, ואם חייב בברכת המזון.
55. מי שקידש והקיא. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"א, סי' קג, עמ' שיד-שטו.
- כשהקיא תיכף אינו יוצא ידי סעודת שבת, אלא אם כן עבר זמן וכבר נתעכל היין.
56. לקיחת כדורים בשבת למנוע השינה. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, סי' יד, עמ' קב-קה.
- משום שחיקת סממנים יש לבריא להימנע מנטילת כדורים, ומוטב שילך לישון.
57. שימוש בשמיכה חשמלית בשבת. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, סי' ח-ט, עמ' עז-פב.
- מותר להשתמש בשמיכה לחימום בין לבריא בין לחולה, והסכים לכך הרב משה פיינשטיין.
58. החולה או הצמא והרעב שצריכים לאכול בשבת לפני תפילת שחרית. הרב יוסף מיכאל. **שו"ת ברכת יוסף**, ח"ב, סי' מה, עמ' קמד-קמח.
- אינם צריכים לקדש תחילה.
59. הברדה לחולה בבית החולים. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תניא, ח"ה (טו), סי' צא, עמ' קלז.
- כשאסור להדליק נר מחשש פיצוץ כי יש חמצן סביב מיטתו, יכול לסמוך על רבי חיים עוזר גרודונסקי לברך על נורת חשמל, או שיאמר בריך רחמנא בארמית.
60. יצא מוציא בברכת הנר והבשמים. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, ז, תשס"ו, מד-מז.
- בבתי אבות ומושב זקנים אפשר לחזור על כל סדר ההברדה בכל מחלקה ומחלקה.
61. הולכת עגלה עם מיכל חמצן ברשות הרבים. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ה, סי' כה, עמ' עז-עז.
- הסובל מקוצר נשימה והולך עם צינור פלסטיק המחובר לאף ויונק ממיכל החמצן, יכול לצאת כך בשבת לרשות הרבים כשעליו להיות מחובר לזה כל היום.
62. יציאה בדבר המציל מצער או עוצר הדם. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ב, סי' ל, עמ' ס-סב.
- יש כמה טעמים להתיר לצאת במוך וספוג שעל המכה או כדי לעצור הדם.
63. טלטול מכשירי קשר על ידי אנשי הצלה בשבת. הרב אהרן ליברמן. **אור עמרם**, א, קנז-קצב.
- פרטי ההלכות של הפעלת מכשירי קשר, הטיפול בהם וטלטולם.
64. נטילת מזונות בשבת מחוץ לתחום. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ו, סי' ח, עמ' 58-51.
- ילד שהובהל לבית החולים בשבת, יכולים להוסיף לרכב מזון עבור המטפלים בו.

65. שבות דשבות על ידי ישראל לצורך חולי או מצוה. הרב אלון אבירד. שו"ת **אדני פז**, ח"ד, סי' כט, עמ' צד-צה.
- נחלקו הפוסקים אם שבות דשבות מותר דוקא על ידי גוי או אפילו על ידי ישראל.
66. אמירה לעכו"ם להדליק תנור בשביל קטנים וייהנו מזה גם שאר בני הבית. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ז, סי' יא, עמ' עא-עד.
- תינוק בן שנתיים דינו כחולה שאין בו סכנה, ומותר לומר לעכו"ם להדליק את התנור גם כשאין הקור גדול.
67. השימוש בקונכיית פלסטיק שמניחים על הדדים בשבת. הרב ניסן שלמה קפלן. **אור השבת**, יח, תשס"ד-ה, כד-לו.
- הרב יוסף שלום אלישיב פסק שמותר להניח על הדדים קונכיית לאיסוף החלב, ואף ללכת בהם אחרי ששמה חומר פוגם.
68. עדשות מגע. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ה (טו), סי' קב-קג, עמ' קנט-קס.
- אין להניחם בשבת בחומר ניקוי, דשריתו הוא כיבוסו. אין לצאת בהם בשבת כשאין עירוב, שמא יפלו.
69. זכויות של משקפים שיצאה מהמסגרת בשבת. הרב יוסף מיכאל. **ברכת יוסף**, ח"ב, סי' נו, עמ' קעז-קפ.
- יכול להחזירה ברפיון, והמחמיר תבוא עליו ברכה.
70. צידה בבעל חי שקיבל זריקת טשטוש. הרב אלון אבירד. **אדני פז**, ח"ד, סי' לד סק"ג, עמ' קה-קז.
- הצד בעל חי מורדם או מטושטש פטור, ויש רק איסור דרבנן.
71. שאלות המתעוררות בבית החולים על אלקטרוניקה בשבת. הרב יוסף ליברמן. **אור עמרם**, א, לו-לט.
- פירוט השאלות בקשר לעין ומצלמה אלקטרונית, ביפר ומעלית וכדומה.
72. מעשה שבת. הרב אברהם צבי ישראלזון. **שערי הוראה**, ח, תשס"ז, עב-עד.
- הרב יוסף שלום אלישיב פסק שאחות שהוסיפה מים למיחם בשבת יש להחשיבה כשוגג ומותר מיד. -רצוי שחברי הצלה יקבלו את השבת סמוך לכניסתה ולא יקדימו.
73. הניח קדירה על האש בשבת לצורך חולה שיש בו סכנה, ונתרפא לפני הבישול. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ג, סי' יג, עמ' לו-לט.
- חייב להוריד את הקדירה מהאש ואיננה מוקצה. כשהבישול נגמר במוצאי שבת, אינו צריך להורידה. -בסי' יז-יח עמ' נט-סא ביר כמה הלכות שבת, והורה שמותר להדביק פלסטר מוכן מערב שבת לא לרפואה אלא כדי שלא ייראה הפצע.
74. אכילת בריא מאוכל שבושל לחולה בשבת. הרב אברהם יפה שלזינגר. **בית הלל**, כז, תשס"ז, לו-לט.
- אין להקל לבעלה של יולדת וכל שכן בבית החולים, לאכול ממה שבושל בשבת לחולה שיש בו סכנה אפילו על ידי נכרי.
75. הוצאת מרק מבושל מהמקרר בשבת והנחתו על מיחם שעל הכירה. הרב שלמה זלמן ובר. **פרי יהושע**, ח"א, קד-קח.

החש במיעיו וצריך לבריאותו מרק רענן שלא שהה מאתמול, יכול להוציאו בשבת מהמקור במקום חולי, ולהניחו על קדירה שיש בה חמין או תבשיל כשמצטמק ורע לו.

76. הוספת מים למכשיר אדים חם. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ב, סי' צ, עמ' קפא-קצא.

אין איסור בישול בנתינת מים חמים למכשיר, ולא כדעת הרב יצחק יעקב וייס שאסר במנחת יצחק, ח"ח, כח.

77. מלאכה ביד שמאל בבורר ובשאר מלאכות. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ב, סי' צט, עמ' ריט-רכ.

דיון אם העושה ביד שמאל נחשב כשינוי.

78. הדבקות שיינים תותבות על ידי אבקה. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ב, סי' קכז, עמ' רצא.

נראה שמותר ואין בזה איסור לישא.

79. לשים פודרה על הפנים בשבת. הרב אפרים גרינבלט. **רכבות ויובלות**, ח"ג, סי' קה, עמ' שלד-שלו.

אין בזה איסור צביעה אלא העברת הזיעה ומותר, והנזהר בזה תבוא עליו ברכה.

80. מריחת משחה על הגוף או על כף היד. הרב אלון אבידר. **אדני פז**, ח"ד, סי' לו, עמ' קט-קייב.

במקום הצורך יש מקום להקל למרוח משחה הנבלעת בגופו.

81. **שבת היא מלועז**. דיני רפואה בשבת, מלווה בתמונות צבעוניות להמחשת ההלכות. הרב אברהם חיים עדס. ירושלים תשס"ז, רמ עמ', הסכמות, הקדמה. מסודר לפי א"ב של הנושאים.

82. הערות לסימן שכ"ח בהלכות רפואה בשבת. הרב משה אריה ברודי. **המתיבתא**, תשס"ז, תפח- תצט.

תשובות לשאלות רפואה מצויות המתרחשות בשבתות.

83. פסקי הרב יוסף שלום אלישיב בעניני שבת ורפואה. הרב אברהם צבי ישראלזון. **שערי הוראה**, א, תשס"ג, נב-נד.

קטן ימשיך לקחת את תרופותיו בשבת. הסובל מחולשה יכול ליטול ויטמינים שיש בהם חשש איסור, אך לא סירופ.

84. דיני פיקוח נפש ורפואה בשבת על פי פסקי הרב שמואל וזנר. **שערי הוראה**, ח, תשס"ז, נה-עא.

כולל דיני מעוברת ויולדת.

85. פסקים על הצלה ופיקוח נפש בשבת ובחול. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, א, תשס"ג, קלג-קמה.

הנושאים: היתר שתיה ביום כיפור לחברי הצלה, עשית אינפוזיה לפני יום כיפור, חילול שבת במקום פיקוח נפש, מות קליני לענין הפקעת קידושין, רופא שמצוה להפסיק את ההחייאה, תרומת כליות, החייאה מלאכותית, הטיפולים בחולים סופניים, תפירת פצעים בשבת.

86. מה נחשב חשש פיקוח נפש. הרב זאב פריינד. **נור התורה**, יד, תשס"ז, קכז-קל.
- בירורי הלכה איזה מצב נחשב פיקוח נפש.
87. מקור היתר פיקוח נפש בשבת. אוהד פיקסלר. **מגל**, טו, תשס"ז, 181-206.
- בירור המקורות שמחללים שבת במקום פיקוח נפש.
88. חילול שבת כדי שלא תטרף דעתו של חולה. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. שו"ת **נחלת מאיר**, סי' ז, עמ' עד-עו.
- חולה הנוטה למות ומבקש שיביאו אליו את קרוביו, לא יחללו שבת באיסור דאורייתא. ישתדלו לבוא ברכבת או באוטובוס של נכרים הנוסעים ממילא, אף שזה כרוך באיסורים דרבנן של תשלום וטלטול המוקצה.
89. חילול שבת כדי לרפא מי שנכנס בו שגעון. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ד, סי' לב, עמ' קז-קיא.
- כשיש חשש שאם לא יטפלו בו כעת ישתרש בשגעונו ויתבטל זמן רב מתורה ומצוות, מותר לחלל עליו שבת אפילו באיסור דאורייתא.
90. רפואה בשבת על ידי ישראל שאינו שומר שבת. הרב חיים ברלין, לרב משה נחום ירושלימסקי, בתרמ"ז. **ישורון**, יח, תקמ"ד-תקנ"ה.
- חולק על מה שהתיר לחולה שאין בו סכנה לפנות בשבת לרופא שאינו שומר שבת, וקרוב לודאי שיכתוב לו מירשם.
91. חילול שבת לצורך הצלת מאבד עצמו לדעת. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, ה, תשס"ה, מה-מו.
- מחללים שבת להצילו. -בעמ' נז-נח השיב על פעילות מכשיר קשר לחברי הצלה בשבתות.
92. חולה או בריא האומרים צריך. הרב משה אורי לינדר. **אוצרות ירושלים**, ט, תשס"ז, קמ"ד-קנ"ה.
- בירור ההלכה לגבי חילול שבת, אכילה ביום כיפור ואכילת דבר איסור.
93. חילול שבת לצורך חולה שיכול לבוא לידי סכנה. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ב, סי' קכח-קכט, עמ' רצא-רצה.
- כולל תשובה בדבר חילול שבת על מה שדינו יהרג ואל יעבור. -בסי' קל-קלב עמ' רצו-ש דן בשינוי בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, אם שבות במקום חולי הוא דחיה או הותרה, ואם עדיף טעם כעיקר של נבילה מחילול שבת.
94. לקחת תרופות בשבת. חכם מבגדד. **נחלת אבות**, 75-78.
- אין לחלל שבת כאשר לא תצמח סכנה מהמתנה לאחר השבת, אבל אפשר לעשות על ידי גוי גם בחולי שאין בו סכנה.
95. לקחת כדורים להקלת הצום שלאחר השבת, ודין ויטמינים בשבת. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ב, סי' קל"ג, עמ' שא-שב.
- מותר לקחת כדורים וויטמינים בשבת, ואין בזה משום רפואה או הכנה למחר. -בסי' קל"ד עמ' שב ביאר את טעם ההיתר של חילול שבת בשביל חולה עכו"ם.
96. נטילת כדורים בשבת. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ה (טו), סי' קטז, עמ' קעו.
- יטול בשבת כדורים להורדת הכולסטרול הגם שאינו מרגיש שום מיחוש.

97. אדם בריא שרוצה לתת בשבת טיפות מיוחדות לחצי כוס מים כדי ששכבור כמה שעות יועילו לריפוי הקיבה ויציאה קלה. הרב יוסף מיכאל. **ברכת יוסף**, ח"ב, סי' סב, עמ' רב-רה.
- יכול לאכול ולשתות מאכל ומשקה בריאים ואף על פי שמתכוין לרפואה.
98. הזרקת אינסולין לחולי סכרת בשבת. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, סי' טו, עמ' קה-קז.
- אין בהזרקת איסור תורה, ומותר לעשותה גם לחולה שאין בו סכנה, ואפילו על ידי רופא ישראל.
99. רפואות וזריקות בשבת לחולה שאין בו סכנה. הרב יצחק מאיר ברלב. **שערי הוראה**, ב, תשס"ד, סז-עג.
- פרטי ההלכות מתי לעשות בשינוי או על ידי נכרי-מניעת חילול שבת מחמת פיקוח נפש על ידי הוצאת ממון.
100. עשית משטח גרון בשבת. הרב יעקב אייזנבך. **בית הלל**, כט, תשס"ז, מג-מה.
- פרטי ההלכות כיצד למעט בחילול שבת כשיש חשש לדלקת פרקים.
101. דלקות ומחלות עינים בשבת. ד"ר אריה נמט. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 48-56.
- התייחסות קלינית מעשית לסוגים השונים של מחלות עינים.
102. הוצאת קרן התחוב בבשרו בשבת. הרב יוסף פולטשק. **אהלי שם**, שנה ב, תשס"ז, א, קנב-קנו.
- מותר להוציא את הקרן, ואין בזה משום בורר.
103. הריגת תולעי מיעים בשבת. הרב יחיאל מיכל טרגר. **אור ישראל**, מו, תשס"ז, קעב-קעז.
- ילדים שסובלים מתולעים בפי הטבעת מותר להוציאם ולהורגם, ובודאי מותר לתת להם תרופות ההורגות בגרמא.
104. יולדת בשבת. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ה (טו), סי' קיז, עמ' קעז-קעח.
- יכולה להיכנס לבית חולים שיש בו רק מילדות ולא רופאים אם הוא טוב יותר, ואף על פי שמנהגם להוציא את היולדת והתינוק בעצם יום השבת-בסי' קיח עמ' קעח-קפ ממליץ שלא לברר על ידי אולטרה סאונד אם העובר זכר או נקבה, ויקיימו תמים תהיה עם ה' אלוקיך-בסי' קכח עמ' רד -רה מאשר את הידוע בשם צדיקים, כי העוסק בתיקון עירובין זו סגולה לחשוכי בנים.
105. הכנת תיק היולדת. הרב אהרן דוד ניישטדט. **אור עצמם**, א, מ-מד.
- יש טעמים להקל לה להכין את תיק חפציה עם דברי המוקצה, ואינה צריכה להוציאם לפני השבת או לנער את התיק.
106. הסעת יולדת לבית חולים מרוחק כשיש בית חולים קרוב. הרב יקותיאל שלמה שורץ. **אור ישראל**, מו, תשס"ז, פט-צב.
- הרב חנוך הניך פדווא הורה בירושלים שיכולה לנסוע למרוחק, והסכים עמו הרב יוסף צבי דושינסקי.
107. נסיעת בעל לבית חולים בשבת עם אשתו היולדת. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, סי' טז, עמ' קז-קח.
- מותר לבעל לנסוע עמה ליישב דעתה במקום שאין חשש לאיסור דאורייתא.

108. קריאת עוזרת לאשה בשעת הלידה. הרבנים אשר אנשל עקשטיין, יעקב יצחק ניימן, גבריאלי צינר. **אור ישראל**, מה, תשס"ז, קכד-קכט.
- לא ברורה התועלת הרפואית מנסיעתה אפילו על ידי נכרי, ולכן יתכן שאסור.
109. קריאת עוזרת לילדת בשבת. הרב דניאל שטיין. **בית יצחק**, לט, תשס"ז, 493-496.
- מוותר להביא עוזרת ללידה מכיון שזה מסייע לרפואת היולדת והרגשתה.
110. שאיבת דם השליא מיולדת בשבת. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ח, ס" כח, עמ' כב-כו.
- בחולה לפנינו או ששכיח מותר, אבל אין להתיר לשמירה אם יהיה צורך במשפחה. -בס"י כט הורה שלא לתרום מח עצמות לארגון, כשאינו יודע בודאי שצריך בשביל יהודי שומר מצוות. -בס"י ל' עמ' כז אסר למוהל להשתמש בצבת לפני המילה כדי למשוך את עור הפריעה, כי עשית חבורה היא איסור תורה.
111. חילול שבת להצלת חיי עובר. ד"ר רפאל נפתלי פולק. **בית הלל**, כט, תשס"ז, עז-עט.
- מחללים שבת להצילו גם אם אמו אינה בסכנה. בעמ' פ-פכ דברי ד"ר בנימין מזוז על רופאים, מחקרים וניסויים רפואיים.
112. שו"ת **ילקוט חגי ח"ג**: הלכות הורים ותינוקם בעניני שבת. הרב חגי ניאזוף. ירושלים, אור המערב, תשס"ז, רלט עמ', הסכמות. מן התוכן לפי הסימנים:
- ה: הטיפול בטבור התינוק; ו. שאיבת חלב מדדי האשה; יג: מריחת משחה על עור התינוק; טו: חילול שבת להצלת חיי העובר; טז: אכילה קודם קידוש לילדת, למניקה ולקטן; יט: רחיצת גוף התינוק במים קרים כדי להוריד חומו; כה: הדלקת נרות לילדת בבית החולים; כח: שתית מים לפני ההבדלה למינקת; לד: משחת שיניים או מי פה עם טעם טוב; לה: המנהג שאין היולדת נפגשת עם יולדת אחרת בתוך ארבעים יום ללידתן; לו: הנקה בעזרת נשים, ועוד.
113. הטיפול בתינוק בשבת. הרב אלחנן פרינץ. **שמעתי**, 166, תשס"ז, 90-103.
- מכלול ההלכות הנוגעות לטיפול בתינוק בשבת.
114. חיתולי תינוק לשימוש קינוח בשבת. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ח, ס" כה, עמ' כ.
- לתינוקות ובעלי מיוחד ומכות בגופם מותר להשתמש בחיתולי פלסטיק ופולייסטר שנעשים מנפט ולא מגידולי קרקע, בניגוב קל ולא בדחיקה, ויחליף הניירות זה אחר זה. -בס"י כו עמ' כא אסר למי שיש לו אבנים בכליות להטיל מים למסננת כאשר הרופאים רוצים לבדוק את האבנים שנשארו למעלה, אלא יטיל בכלי ובמוצאי שבת יערה למסננת.
115. תשובות לאנשי הצלה. הרב אלון אבירד, עם הרבנים יצחק זילברשטיין ושמואל אליעזר שטרן. **אדני פז**, ח"ד, ס" נח, עמ' קעג-קפד.
- הסבור שיוכל להת טיפול יותר טוב מאלו שנקראו לחולה הזקוק לטיפול מידי-יצא מיד כדי להציל. הנקרא להציל לא יתקשר למוקד לברר אם כבר נשלחו אחרים, אלא יצא מיד. כשהחולה דורש שקרובו איש ההצלה יבוא אליו-יסע ברכבו להניח את דעתו.
116. ביטול קריאה בשבת. הרב אליהו בחבוט. **בית הלל**, כז, תשס"ז, קיח-קכא.
- חברי הצלה שהוזעקו בשבת וראו שאין צורך בחובשים נוספים, יכולים לצלצל לבטל את קריאתם.

117. נסיעת חבר הצלה בשבת כשהתורן הקבוע כבר יצא למקום האירוע. הרב יחזקאל אהרן שורץ. **שערי הוראה**, ד, תשס"ה, מח-נב.
אסור לשני לצאת אלא אם כן קראו לו במיוחד או שידוע שיצטרכו עוד סיוע.
118. מדידת חום בשבת. הרב אברהם יהושע לזנגה. **הישר והטוב**, ג, תשס"ז, רסז-רעא.
פרטי ההלכות של מד חום כספית, דיגיטלי וגלאי.
119. לוחשים על נחשים ועקרבים בשבת. הרב ישכר דב קלויזנר. **נור החורה**, יד, תשס"ז, קל-קלד.
בשולחן ערוך הרב הכניס זאת להלכות רפואה ולא להלכות צידה.
120. כתיבה במחשב בשבת. חולי סוכרת ביום הכיפורים. הרב אהרן רוז. **בית הלל**, כט, תשס"ז, סג-ע.
הצעות השאלות אם לאפשר בבית חולים כתיבה חיונית במחשב, ואם מעוכרות או חולי סוכרת יצומו ביום כיפור. בעמ' עד-עו סקירה מדעית של ד"ר יוסף קליינמן על חולי סוכרת ביום כיפור.
121. שביתת בהמתו בנשים. הרב רפאל נוסבוים. **שערי הוראה**, ו, תשס"ו, מט-נג.
עיוורת שיש לה קוף מאולף לסייע לה, יכולה לצוות לעשות לה מלאכות דרבנן.
122. ציפורן שפירשה רובה בשבת. הרב אברהם מרדכי. **אור תורה**, תעז, תשס"ז, תרפא-תרצא.
יש להכריע כדעת פוסקים רבים שאסור לתלוש את הציפורן המצערת אותו. יכול להדביק עליה פלסטר, ובלבד שלא ידביק את הקצוות זה בזה משום תופר.
123. הוראה לקטן בציפורן שפירשה רובה. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"א, ס' נז, עמ' קסד.
קטן שלא הגיע לחינוך ושואל את אביו בשבת על הורדת ציפורן שרובה תלושה, יתעלם מהשאלה שכן אי אפשר לומר לו שאסור.
124. התעמלות בשבת לסובלים מכאבי גב. הרב יעקב דוד אולך. **שערי הוראה**, ז, תשס"ו, מח-נ.
מותר להתעמל לשכך את יסוריו ואין בזה משום איסור רפואה.
125. עירוב חצרות בבית חולים. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, ס' יט, עמ' קיט-קכה.
מחמת כמה טעמים מותר לטלטל בבית חולים בלי עירוב, אם יסכימו לזה גדולי הוראה.
126. עירובי חצרות בבתי מלון ובבתי חולים. הרב אהרן בוארון. **לב אהרן**, ח"א, ס' לא, עמ' רסג-רפב.
יש כמה טעמים שאין צריך בבית חולים עירוב חצרות ושכירת רשות.

ג. מועדים

127. שינים תותבות בפסח. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ג, ס' לה, עמ' קיח-קכא.
ביור פרטי ההלכות לדעת הפוסקים כשנותה חמין שהיד סולדת בהן והשינים אינן מחרסינה.
128. תרופות לפסח. הרב מאיר קרוצ'י. **שו"ת בנו של אברהם**, ח"א, ס' כז, עמ' קמב-קנג.

- מותר לבלוע בפסח תרופות שיש בהם חשש תערובת חמץ אפילו לחולה שאין בו סכנה, אבל במיוחד בעלמא לבריא אין להקל.
129. כשרות התרופות לפסח. הרב מרדכי אייכלר. **פעמי יעקב**, סד, תשס"ז, מו-נב. פירוש ההלכות לפי סוגי התרופות.
130. כשרות תרופות בפסח וכל השנה. הרב יהודה טשנר. **שערי הוראה**, ד, תשס"ה, קסא-קסב.
- יש כדורים שהם רק חשש חמץ, ולחולים מסוימים אפשר להתירם.
131. תרופות עם תערובת חמץ בפסח. הרב אברהם דורי. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 77-95. כללי ההיתר לשימוש בתרופות חמץ, עם דבריו של הרב שמואל אליעזר שטרן שלא להחמיר בזה.
132. כשרות לפסח של תרופות המוכנסות לפה. הרב שמואל פנחס. שו"ת **מנחת שמואל**, ח"ג, או"ח, סי' כג, עמ' קז-קיא.
- אין לחוש למצריכים כשרות לפסח במשחת שיניים, שפתון ותרופות שיש בהם חשש חמץ, והמחמיר תבוא עליו ברכה.
133. בכור יוצא דופן בתענית בכורים. הרב ישראל דוד הרפנס. שו"ת **מקדש ישראל**, פסח, ח"ב, סי' רסד, עמ' מ.
- יש להקל שלא יצום, וטוב שישתתף בסיום מסכת.
134. מושב זקנים של יהודי, וקשה שיאכלו שם החולים והזקנים חמץ בערב פסח. הרב ישראל דוד הרפנס. **מקדש ישראל**, פסח, ח"ב, סי' רפב, עמ' נב-נד.
- ישאלו לחכם שיוורה להם אם להשתמש במצה עשירה או מבושלת וכדומה. בסי' שכו, עמ' קט-קי, הוראות איך ינהיגו את הסדר במושב זקנים בו לא יכולים להתעכב מאוחר. בסי' שעב, עמ' קסז, הורה שחולה שאינו רשאי לאכול מלה, יאכל את הכרפס טבול בחומץ. בסי' תא, עמ' ריז, פסק שחולה שאינו יכול לאכול כזית מצה, יאכל מכל מקום פחות מכשיעור. בסי' תסב, עמ' רצד-רצז, ענה למי שהרופא הזהירו שיחלה מאכילת מצה או משתית יין, כיצד ינהג.
135. מצה משיבולת שועל. הרב יוסף זליכה. שו"ת **תפארת יוסף**, סי' ח-ט, עמ' יז-ל.
- מחלוקת הראשונים בזיהוי השיבולת שועל, ולכן מי שיש לו בעיות עיכול-מספק לא יברך עליה, ויתאמץ לאכול כזית מחיטה. בירור בוטני בזיהוי חמשת מיני דגן.
136. חולה שהותר לו לאכול רק כזית אחד מצה בליל פסח. הרב שמואל ווזנר. **מוריה**, שכט-שלא, תשס"ז, עח-עט.
- הדעת נוטה שיאכל את הכזית בהתחלה, אלא שההלכה כהמגן אברהם שיאכל את הכזית בסוף.
137. היודע שידלג אחד מימי הספירה. הרב שמעון קירשנבוים. **מאורות ירושלים**, ה, תשס"ז, שיא-שטז.
- מי שצריך לעבור ניתוח ויודע שיחסר לו יום מימי הספירה ולא יוכל להמשיך אחר כך בברכה, מכל מקום בימים שספר עד הניתוח אין ברכותיו לבטלה.
138. דיכה ובישול סממנים ביום טוב כשחלה כל גופו. הרב ברוך ראובן שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ג, סי' כג, עמ' סט-עג.

- כל אדם יכול להגיע למצב שיצטרך לרפואה, ולכן זה שוה לכל נפש ומותר. -בסי' כה עמ' עז התיר ללבוש בשבת פלטה העשויה ליישר את הגב. -בסי' כט עמ' צט-קד פסק, שמותר לאחר לעבור על איסור דרבנן כדי למנוע מהחולה לעבור על איסור דאורייתא.
139. איסור עישון ביום טוב של סיגריות שכתובות עליהן אותיות. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"א, סי' רט, עמ' תקמ-תקמא.
- דיון אם יש בעישון משום איסור מוחק.
140. הליכה לרופא שינים בחול המועד. הרב יוסף מיכאל. **ברכת יוסף**, ח"ב, סי' פד, עמ' רעג-עדר.
- מותר ללכת לרופא שינים לשמירת בריאותו, אבל כשאין חשש להחמרת מצבו-מי שמחמיר להמתין עד אחרי חול המועד תבוא עליו ברכה.
141. חולה שצריך לאכול בתענית ציבור. הרב חיים ישעיה קניג. שו"ת **חקי חיים**, ח"ז, אורח"י, סי' צב, עמ' קנא-קנג.
- הורו לו הרופאים לאכול-יאכל בצינעא שלא במקום גלוי, ואפילו אם בני ביתו יודעים. יברך על מזונו אף על פי שאוכל בצער ואינו נהנה.
142. הבדלה לחולה בתשעה באב שחל במוצאי שבת. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ג, סי' נד-נה, עמ' קעו-קפה.
- עדיף שהאשה או הקטן יכדילו בעצמם, ולא שהבעל או האב יוציאו אותם.
143. שליח ציבור לימים הנוראים סומא בעין אחת. הרבנים ברוך קונשטט ושלמה זלמן ברויער. שו"ת **יענה ברוך**, סי' ז, עמ' י-יא.
- לכתחילה יש לבחור מי שרואה בשתי עיניו ואין לו עין אחת מזוככת.
144. חולה שחבירו תוקע לו אחרי שכבר יצא. הרבנים משה שטרן ומאיר מאוזו. **ויען שמואל**, ח"ו, רלב-רמו.
- אין חוששים שהתוקע יימלך בו ויכול השומע לברך את הברכות, אבל המנהג הוא שהתוקע מברך.
145. בעל תוקע השומע על ידי מכשיר שמיעה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ו, סי' כב, עמ' קכב-קכט.
- אם שומע קצת רק שאוזניו כבדו משמוע, יכול להיות שליח ציבור ובעל תוקע.
- אם אינו שומע כלל בלי המכשיר-אינו יכול להוציא את הרבים ידי חובתם, וכדי שלא יפגע יעשהו בעל מקריא.
146. תענית לחולה בצום גדליה כשבגלל זה לא יוכל לצום ביום כיפור. הרב משה לוי. **אור תורה**, תסט, תשס"ז, א-ו.
- אין מעבירין על המצוות, ויתענה בצום גדליה.
147. המתענה בצום גדליה ולא יוכל לצום ביום כיפור. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"א, סי' פו, עמ' רטו-רטז.
- על החולה להתענות בצום גדליה, אף על פי שעל ידי זה לא יוכל לצום ביום כיפור.
148. לגרום לעצמו הקאה בערב יום כיפור כדי שיוכל לאכול עוד. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ב, סי' מא, עמ' קמד.
- אסור לגרום לעצמו הקאה אחרי שכבר אכל ושבע.

149. קידוש לחולה ביום כיפור שחל בשבת. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ג, סי' נו, עמ' קפו-קפח. אינו צריך לקדש גם כשחל בשבת.
150. מי שאינו יכול לצום ביום כיפור. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ה (טו), סי' קפה, עמ' שלד-שלה. דבר ראוי הוא להזדקק לו נוזלים דרך הורידים.
151. אכילה ביום כיפור למי שילדה ג' ימים לפני כן. הרב אפרים גרינבלט. **רבבות ויובלות**, ח"ג, סי' פז, עמ' שטז-שז. יש לה להתענות, אבל הפוסק להקל כל שלא עברו ג' ימים מעת לעת יש לו על מי לסמוך. -בסי' סב עמ' רפ התיר לקחת תרופות לפני יום כיפור כדי שלא ירגיש כל כך הצום, ולכתחילה יש להימנע. -בסי' קא עמ' שכט הורה לחולה שחייב לאכול ביום כיפור שלא יתחסד לצום.
152. יולדת תוך שלושה ללידתה. הרב יוסף מיכאל. **ברכת יוסף**, ח"ב, סי' צז, עמ' שיא-שיב. אוכלת ביום כיפור כדרכה בלי הגבלת שיעורים, אלא אם כן אמרה שדי לה בפחות מכשיעור.
153. הלכות נחוצות בדיון חולה ביום כיפור. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ח, סי' עב, עמ' עח-פ. בירורים בחולה שאומר צריך אני, ואם יש להודיעו שיום כיפור היום.
154. חולה שיש בו סכנה וצריך לשתות ביום הכיפורים. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ד, סי' מא-מב, עמ' קמח-קס. אינו צריך לשתות מי פירות במקום מים, ואין צריך להמחות מאכל לעשותו משקה.
155. אכילת ושתית דברים מרים ביום הכיפורים. הרב דוד יצחקי. **אור ישראל**, מה, תשס"ז, קנה -קסד. אין להקל ליטול ביום הכיפורים תרופות מרות אלא אם כן אינם ראויים לאכילה ולשתיה כלל.
156. חינוך התינוקות בעיני יום הכיפורים ושאר הצומות. הרב מנחם עזריה מפאנו. **שו"ת הרמ"ע השלם**, סי' קיא, עמ' רמג-רמה. אין להם להשלים התענית בתשעה באב ובשאר הצומות כדי שלא יבואו לידי סכנה, ויאכלו לחם ומים כדי להתאבל עם הציבור.
157. בליעת כדורים ביום כיפור כדי להסדיר את הוסת. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ד, סי' מג, עמ' קסא-קסג. בשביל מצות פריה ורביה מותר לה ליטול את הכדורים, ותהדר לעוטפם בנייר דק כדי שיהיה שלא כדרך אכילה.
158. פטור חולה ומצטער בכל המצוות. הרב ישראל גרוסמן. **ובכל נפשך**, 79-83. אין לפטרם מכל המצוות, רק ממצוות מסוימות שיש בהם טעמים פרטיים.
159. הישן בסוכתו ונוחר. הרב אלון אבירד. **אדני פז**, ח"ד, סי' עד, עמ' רלד-רלו. אינו חייב להיכנס לביתו כדי לאפשר לשכנו לישון, ואדרבה השכן פטור כדיון המצטער.

160. סומא בהדלקת נר חנוכה. הרב עובדיה יוסף. **ויען שמואל**, ט, תשס"ז, פ-פג. סומא מדליק נר חנוכה בברכה, ומוציא רבים ידי חובתם.
161. חלה בתענית אסתר ונטל תרופות אנטי ביוטיות, והורה לו רב שלא יתענה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ה (טו), סי' רי, עמ' שפה.
- אינו צריך לפרוע תענית אחרת, ובמקום זה ירבה בלימוד תורה ופשוט מעשים.
162. סומא בקריאת המגילה. צוריאל רבי. **ענף יוסף**, א, תשס"ז, קמד-קמה.
- סומא חייב בשמיעת המגילה.

ד. איסור וטהרה

163. שחיטת סומא. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ב, סי' סה, עמ' רלה-רלט.
- בירור דברי רבי עקיבא איגר שלדעת רבי יהודה שחיטתו פסולה כדין גוי, ואין זה להלכה.
164. עופות טהורים שנשתנו סימניהם. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, סי' כו, עמ' קמה-קמח.
- יש להתיר את הנולדים ממינים טהורים אף כי חכמי הביולוגיה שינו את צורתם ותכונתם על ידי ניתוח אבר ההולדה, או חיסור איזה כח מזרע האב, או על ידי הזרקת תאים מבעלי חיים אחרים או הורמונים.
165. אכל בשר ואחרי זמן קצר הקיאו. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' לח, עמ' קח-קט.
- צריך להמתין שש שעות משעת האכילה, ואולי אף משעת ההקאה.
166. ויטמינים הנעשים ממאכלות אסורות. הרב ברוך קונשט. **יענה ברוך**, סי' יט, עמ' לה-לו.
- כשהרופא ממליץ לקחתם מותר אפילו לחולה שאין בו סכנה.
167. אשה שנחתה ויוצא דם מדדיה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' ג, עמ' ט-יא.
- יכולה להמשיך להניק את התינוק.
168. הנקת תינוק אחרי שפירש מדדי אמו בן שנתיים. הרב משה ראטה. **עמק החשובה**, ח"ח, סי' עו, עמ' פג-צא.
- יש הבדל אם פירש מחמת חולי או בגלל נסיעת האם מעבר לים. מותר לה לחזור ולהניק כשלא הועילו הפיוסים שתחדל לגמרי.
169. חולה שיש בו סכנה וצריך לאכול מאכל איסור. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ג, סי' עב, עמ' רמה-רנו.
- אסור לו להחמיר על עצמו כדי שלא לטמא את נפשו, ואינו צריך כפרה.
170. תרופות העשויות מדברים אסורים לחולה שאין בו סכנה. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, יו"ד, סי' יד, עמ' סו-סז.
- פסקי ההלכות אם האיסור דאורייתא או דרבנן, ואם דרך אכילה או בזריקות.
171. חולה שהצריכו הרופא לאכול, ויש לפניו נבילה, טריפה, בהמה טמאה, דג טמא. חכם ששון מזרחי. **נחלת אבות**, 303-307.
- סדר המדרגות להאכילו הוא: דג טמא, נבילה, בהמה טמאה, טריפה.
172. אכילת איסורים שלא דרך הפה. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, ז, תשס"ו, קמז-קמח.

- דיון אם מזון המוחרד לקיבה צריך להיות כשר, ובבשר בחלב בודאי שאין צריך להמתין שש שעות.
173. שתיית מי רגלים של אדם לרפואה. הרב אלעד עידאן. **ויען שמואל**, ט, תשס"ז, תרלז-תרן.
- מותר לחולה שאין בו סכנה, כי אין בזה איסור אכילה ולא כל תשקצו.
174. מציצת דם מהאצבע לפני שיצא לחוץ. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"א, סי' צט, עמ' רמט-רגג.
- מותר למצוץ לפני שהדם יצא לאויר העולם, אבל לא כשהדם מטפטף.
175. נער הסובל משיטוק בעינו ויוכל להתרפא במוסד נכרי. הרב ברוך קונשטט. **יענה ברוך**, סי' נה, עמ' ק-קא.
- מותר למוסר לשם אף כי יתגעל במאכלות אסורות.
176. זקנה סיעודית שהמשרתת הפיליפינית מכינה לה אינסטנט דייסה בכלי שני. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ו, סי' כו, עמ' קמה-קנא.
- בשעת הדחק כזו יש לסמוך על הפוסקים המתירים מחמת כמה טעמים.
177. בישול עכ"ם כשבישל לחולה בשבת. הרב אליעזר מרק. **שערי הוראה**, ט, תשס"ז, קמה-קמט.
- דיון בסתירה שבמשנה ברורה אם במוצאי שבת מותר התבשיל מיד.
178. האיסור לעשן סיגריות. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' יז, עמ' מה-מו.
- אף כי לכתחילה אין לעשן בגלל הנזק לבריאות, מכל מקום אין בדינו כח לאסור, כי יש בזה גם תועלת וכפי שנהגו גדולי הדורות הקודמים.
179. עישון טבק בהלכה ובאגדה. הרב אברהם צבי וייס. **תפארת שבתפארת**, ו, תלט-תעד.
- מכלול עניני העישון לגבי ברכות, משלוח מנות, יום טוב, תענית, ביטול תורה וחילול השם.
180. סרך עבודה זרה במדעי הקינזיולוגיה, מח אדר וצ'קרות. הרבנים אברהם דב לוין, יהושע וייס, מרדכי אהרן הייזלר, דוד אריה מורגנשטרן. **פסקי דין מבית דין ירושלים**, ח"י, עמ' שלב-שמב, תקלה-תקלז.
- מדעים מהדור ומסין המשמשים לאיבחון בעיות רגשיות ורפואיות יש בהם משום עבודה זרה, וגם אחרי צינזור אסורים משום קסמים, ניחוש ודרכי האמורי. אין ללמדם בקורסים, אבל מי שהתחילה בהסתמכה על רב שהתיר-חייבת לשלם על כל הקורס.
181. הורדת שערות הצומחות דרך האף ומתגנה בכך. הרב אושרי אזולאי. **אשרי האיש**, ח"א, סי' יד, עמ' קה-קיא.
- מותר לגבר להסיר את השערות, כי כשאנו מתכוין ליופי אין בזה משום לא ילבש.
182. צביעת שערות הראש כדי למצוא זיווג. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' לו, עמ' קב-קד.
- לפי ספר חסידים סי' שעט יש בזה משום גניבת דעת.
183. צביעת שער לבחור ששערותיו הלבינו או הורדת שער הגבות. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ב, יו"ד, סי' ח-ט, עמ' קצה-רא.

- פרטי ההלכות והאופנים להתיר כדי שלא יפריע לו בשידוכים.
184. צעיר בן כ"ד שהתחילו שערותיו להלבין. הרב חיים ישעיה קניג. **חקי חיים**, ח"ז, יו"ד, סי' ח, עמ' רטו-רטז.
- כשזה מזיק לפרנסתו וגורם צער לאשתו, אפשר לסמוך על המתירים לצבוע את שערותיו לשחור.
185. השחרת שערותיו שהלבינו. הרב יוסף מיכאל. **ברכת יוסף**, ח"ב, סי' קכא, עמ' שצז-תב.
- יש מתירים להשחיר להינצל מצער, והסומך על דבריהם אין מזניחין אותו.
186. איפור קבוע על ידי הזרקת צבע רצוי מתחת לשכבות העור. הרב אהרן בוארון. **לב אהרן**, ח"ב, סי' ח, עמ' עח.
- יש בזה איסור תורה גמור של כתובת קעקע אפילו אם לא מתקיים לעולם.
187. מחיקת השם בכתובת קעקע. הרבנים חנוך הניך וקסשטוק ושמואל דוד גרוס. **שערי הוראה**, ו, תשס"ו, צד-צז.
- אין חיוב להסיר את הכתובת, אבל מותר לכתחילה על ידי ישראל.
188. איסור כתובת קעקע באיפור שמזריקים דיו תחת העור ונשאר שם שלוש עד חמש שנים. הרב יצחק משה. **ויצן שמואל**, ח"י, תרי-תריז.
- יש כאן שלושה ספיקות להקל כשנעשה לשם יופי ולא לשם עבודה זרה, אבל בנות ישראל הצנועות נזהרות שלא לעשות כן.
189. נאמנות הרופאים באיסור נדה ובשאר איסורים. הרב שמואל אליעזר שטרן. **אור הטהרה**, קנה-קס; **שערי הוראה**, ח, תשס"ז, קמד-קמט.
- בירור כללי ההלכות מתי סומכים על דברי הרופאים, כשאומרים שהדם שראתה בא מחמת מכה.
190. נחתכו בתוליה על ידי רופא. הזרעה מלאכותית. הרב שמעיה לעזר. **יול מים**, ז, תשס"ז, נא-ע.
- בירור דעות הפוסקים אם נאסרה, ואחרי מי מתיחס הולד.
191. פאר פאהל (נפילת הרחם)-עקירת המקור. הרב יהודה ליב מיאנוביטש. **אור ישראל**, מח, תשס"ז, ו-יב.
- בירור הלכות נדה הכרוכות בצניחת הרחם.
192. הוציאו הרופאים את כל הרחם וראתה דם. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, סי' לא, עמ' קסב-קסו.
- אם נותחה בגלל המחלה הידועה ולדברי הרופאים הוציאו את כל הרחם-אינה נדה, ולא כן אם נותחה בגלל ליקוי בכלי ההולדה שאז מוציאים רק חלק.
193. כרתו לאשה ברחם גידול בשר הנקרא פוליפ ואחר כך ראתה דם. הרב אלון אבידר. **אדני פז**, ח"ד, סי' קו, עמ' שב-שט.
- מחמת ספק ספיקא שהדם בא מחמת המכה יש לטהרה לבעלה.
194. הניחו לה הרופאים טבעת ברחמה. הרב שלמה יצחקי. **דברי שלמה**, ח"א, סי' נג, עמ' קמג-קמו.
- הטבעת אינה חוצצת כי אינה נראית בחוץ, וכן חוט הקשור להתקן תוך רחמי-בסי' מז עמ' קלא-קלב דן בדם שנגלד אם הוא חציצה.

195. הנחת סליקון בתוך הרחם לנשים שהן בתהליך חזרה בתשובה להצילן מאיסור תורה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"י"ז, סי' כט-לב, עמ' קמא-קנה.
- יש להחמיר בזה אפילו בשעת הדחק כדי למנוע פירצות, ועדיף שאחרי שתטבול פעם אחת כדין טטול כדורים בדוקים למניעת הוסת.
196. אמתלא כשאמרה לרופא טמאה אני כדי להשתמט מבדיקה. הרב שלמה זלמן שפיצר. **אור הטהרה**, תיז-תכג.
- מתקבלת האמתלה שלה, ואינה טמאה לבעלה.
197. דיני אשה שיש לה מכה. הרב יוסף בנימין וזנר. **אור הטהרה**, צא-צט.
- מכלול ההלכות בסוגי המכות השונות ומתי תולים בהן.
198. דיני הכדורים לגבי חשש וסתות. הרב יעקב מאיר שטרן. **אור הטהרה**, קכו-קלא.
- בירור ההלכות של לקיחת כדורים כדי לעכב את הוסת.
199. השפעת גלולות המשנות זמנית את זמני הוסתות. הרב ישעיהו פנחס רוטנברג. קונטרס התשובות בסוף **מנחת פרי** נדה מקואות, סי' ג, עמ' רעז-רפב.
- יש הבדלים להלכה בין סוגי הגלולות למיניהם.
200. הזריקו הרופאים לאשה זריקה שתעקור וסתה. הרב חיים ישעיה קניג. **חקי חיים**, ח"ז, יו"ד, סי' יז, עמ' רכח-רכט.
- היתה מעוברת ומניקה ומסולקת דמים, ובעת ביקור אצל הרופא הזריק לה זריקה ואמר שמעתה תוכל לראות בכל עת, אין להוציאה מחזקתה על פי דבריהם, ותחוש רק לוסת קבוע.
201. רופא שהכניס מכשיר לרחם האשה לבדיקה. הרב אלון אבידר. **אדני פז**, ח"ד, סי' קז, עמ' שט-ש"ז.
- פרטי ההלכות אם נטמאת לפי דקות המכשיר ועומק הבדיקה.
202. אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. הרב משה ראטה. **עמק התשובה**, ח"ח, סי' קג-קד, עמ' קלד-קמו.
- יש לבקש מהרופאים שלא יכניסו לעומק אצבע או מכשיר, במיוחד בחודש התשיעי, אבל בדרך כלל פוסקים שאינה נאסרת.
203. תליה במכה בשלושת הימים הראשונים. הרב יחזקאל לינדר. **אוצרות ירושלים**, ט, תשס"ז, תעב-תעו.
- מחלוקת הפוסקים במכה בצדדים אם תולים בה בשלושת הימים הראשונים, או שצריך להיות נקי לגמרי.
204. זקנה שראתה דם כשעשתה צרכיה. הרב אפרים גרינבלט. **רבבות ויובלות**, ח"ג, סי' רלז, עמ' תקא.
- כשלא ראתה שלושים שנה וכעת כשמצאה דם במי רגליה אמר הרופא שהוא ממחלת הכליות שלה, אין זה דם המקור ואינה טמאה.
205. אשה שיש לה טחורים וראתה דם בבדיקתה. הרב אלון אבידר. **אדני פז**, ח"ד, סי' קיג, עמ' שכט-שלב.
- אם ההפסק טהרה והבדיקה של היום הראשון נקיים-יכולה לתלות את הדם שתראה במכתה.

206. אשה שאיבדה את הכרתה ליומיים באמצע ספירת שבעה נקיים. הרב מנשה קליין.
משנה הלכות, תנינא, ח"ו (טז), סי' מא, עמ' קי-קטו.
- כשלא ראו בה סימני זיבת דם אין זה היסח הדעת, תשלים את ספירתה ותיטרה לבעלה. -בסי' מב עמ' קטז-קיו השיב על אשה שראתה דם באמצע ספירת השבעה נקיים ולדעת הרופאה הוא מחמת מכה, עדיף לכתחילה שתבקש ממנה משחות או זריקות לרפא את המכה בזמן קצר ואז תוכל להיטרה.
207. עד הבדיקה המשווה בוולין או בשאר שמנים. הרב בן ציון יעקב וונגר, המערכת. **אור הטהרה**, עג-פ, תכד-חלא.
- המתקשות בבדיקה בגלל שהמקום צר או פצוע-חלילה לבדוק בעד משוח, אבל יכולות למרוח שם משחה שעות רבות לפני כן אפילו באותו יום.
208. חשש עונה בינונית לאחר גרידה, הפלה ובדיקת רופא. הרב ישעיהו פנחס רוטנברג. קונטרס התשובות בסוף **מנחת פרי** נדה מקואות, סי' י, עמ' רפט-רצא.
- יש לחוש לעונה בינונית אחרי כל ראייה מסוג זה.
209. ראית כתמים על ידי דלטוניסטים. הרבנים עידן בן אפרים ומרדכי הלפרין. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 205-210.
- דיון על עיור צבעים בהלכה, במיוחד לגבי הוראה בהלכות מראות הנוטים לאדום.
210. נשברה רגלו ויושב בכסא גלגלים, אם יכולה אשתו לשמשו כשאיננה טהורה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ו, סי' לד-לה, עמ' קפג-קצ.
- אין להתיר רק בנגיעה על ידי דבר אחר, ואם אי אפשר בענין אחר הסכימו פוסקים שמותר גם בנגיעה, אבל בעל דברי יציב לא התיר.
211. מישוש הדופק של אשתו נדה בבעל רופא. הרב חיים יאודה ישראל. **מבית ישראל**, יו"ד, סי' כב, עמ' רצב-רצג.
- מותר לו למשש את הדופק של אשתו נדה במקום סכנה כשאין רופא אחר.
212. היתר טבילה לאשה המסרבת להסיר חציצה. הרב ישראל יעקב לנדאו. **אור הטהרה**, קצו-רו.
- יש לדחוק למצוא היתר לנשים מסורתיות בערי השדה המסרבות להסיר תחבושות, גבס וסתימות זמניות ואחרת לא יטבלו.
213. חציצה בכתר זמני. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"א, סי' קטז, עמ' רצה-רצז.
- הכתר אינו חוצץ מכיון שמקפידה שיהא שם לגוי וכשיסירוהו ישימו קבוע.
214. חציצה בעור שנקלף מחמת שיוף. הרב ישעיהו פנחס רוטנברג. קונטרס התשובות בסוף **מנחת פרי** נדה מקואות, סי' כו, עמ' שטו-שיז.
- ויכות עם הרב יצחק שטרנהל שהביא פוסקים להקל.
215. חציצת קשקשים לטבילה. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' נב, עמ' קלח-קלט.
- קשקשים קלים אינם חוצצים בדיעבד, אבל בחתוכות גדולות וקשות היוצרות כעין פטריה תעשה שאלת חכם.
216. חציצה בטבילה בחוטי תפירה של ניתוח. הרב חיים יאודה ישראל. **מבית ישראל**, יו"ד, סי' ל, עמ' שא-שב.
- חוטי התפירה חוצצים, אלא אם כן הם משוקעים בבשר או שנמסים מאליהם.

217. חציצה וטבילה אחרי טיפולים רפואיים וכירורגיים. הרב ישעיהו פנחס רוטנברג. קונטרס התשובות בסוף **מנחת פרי** נדה מקואות, סי' כח, עמ' שיח-שכב.
תפרים בתוך הבשר או בעומק הרחם אינם חוצצים, אבל במקום חיצוני בגוף חוצצים. -בסי' ל, עמ' שכד-שכו, הסכים להקל בציפורן שנתלשה רובה.

ה. נדרים, צדקה, מילה

218. נדר צדקה עבור חולה מסוכן, וכשמת אחרי כמה ימים התברר שהיה עכו"ם. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ז, סי' כט, עמ' קמד-קמח.
מתנדב חדש שנדר לצדקה אם יצליח בהחייאה ועלתה בידו ישלם את נדרו, גם אם כעבור ימים הלה מת והתברר שהיה גוי שעבורו לא היה נדר, ויכול לשאול על נדרו.
219. המרפא בהמת חבירו והוא מודר ממנו. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' נז, עמ' קנט-קסג.
דיון בדברי רבי עקיבא איגר והחזון איש שלא ירפא אם יש רופא אחר.
220. קבלת צדקה מגוי הנותן כדי שיחיה בנו החולה. הרב ברוך ראובן שלמינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ב, סי' עה, עמ' רעג-רעה.
פרטי ההלכות מתאי אפשר לקבל צדקה מגוי פרטי בצינעה ולא בפרהסיא. -בסי' עז עמ' רעח-רעט דן בדברי הרמב"ן שאברהם מל את בני ביתו תחילה ואחר כך את עצמו, כי אם מל את עצמו תחילה היה חולה ומסוכן ולא היה יכול למולם.
221. סכסוך בין אחיות בזכות לסייע לאמן. הרב מאיר בטיסט. **תחומין**, כז, 288-299.
אם קשישה וחולה המתגוררת אצל בת אחת המונעת מאחותה לבקר ולסייע, רשאי בית הדין לכפות על לפנים משורת הדין שתוכל להיכנס לבית האחות.
222. תספורת לאב שיש לו פצעים בראשו. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"א, סי' קכב, עמ' שיא-שיג.
איסור חמור לבן לספר במכונה את אביו שיש לו פצעים בראשו.
223. עשית מסג' עם הכאות לאביו לצורך רפואה או תענוג. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"ב, סי' ט, עמ' צ-צח.
יש להתיר לבן ללעשות מסג' או לגרד את גבו בעדינות, אבל לא כשיש חטטים או פצעים מוגלתיים העלולים להיפתח.
224. הזקן בשנים ומעמדו (ב). הרב נחום ברוניניק. **אור המזרח**, נא, ג-ד, תשס"ו, 159-180.
לקט מהמקורות בעניני זקנים.
225. האם חובה לרכוש ידע רפואי בסיסי. הרבנים חיים רוטר ושמואל אליעזר שטרן. **שערי חיים**, ח"א, סי' קנט, עמ' שפב-שפו.
הראשון סבור שאין חובה ללמוד ולהינזק ברוחניות, אבל לדעת השני רק בחורים שלא ילמדו, אבל חובת הציבור שיהיו בו כאלו שיודעים ויכולים להציל.
226. בדיקת תינוק בשבת ויום טוב אם יש לו צהבת. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ז, סי' יג-טז, עמ' עה-צ.
מותר בשופי למוהל לראות אם הצהבת בתינוק ירדה, ואפשר יהיה למולו אפילו למחר.

227. הטפת דם ברית כשהבריא התינוק שנימול כשהוא ירוק. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' עו, עמ' רכט.
- אין להקל למול כשהתינוק צהוב, אך בדיעבד כשנימול נתקיימה המצוה ואין לצער את הילד עד שיגדיל, ואז אם ירצה בידו הוא.
228. מילת תינוק בצבת. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ח, סי' קיז, עמ' קסג.
- אין זו מחלת כל הגוף ואין צריך להמתין שבעה ימים, מכיון שלדעת הרופאים אין בזה שום נזק. לכתחילה אין למדוד את הבילורובין, וכשהתינוק נראה טוב ימולו אותו אף כי עדיין המספר יותר גבוה. -בסי' קנג עמ' קסו דן בחיוב רפואה לולד הנולד.
229. הנולד בשבת מהפריה מלאכותית מביצית של גויה. הרב שמואל פנחסי. **מנחת שמואל**, ח"ג, או"ח, סי' כב, עמ' קד-קז.
- יש לדחות את מילתו לאחר השבת.
230. תינוק שחלה ביום השמיני ללידתו ונדחתה המילה, ונתרפא ביום חמישי בשבוע. הרב יוסף מיכאל. **ברכת יוסף**, ח"ב, סי' קכט, עמ' תכד-תכו.
- יש למולו מיד, אלא אם כן יש מנהג לדחות ליום ראשון.
231. מסורת המציצה. הרב ד"ר מרדכי הלפרין. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 17-47.
- תיאור פעולת המציצה, המשמעות הרפואית שלה, והמאבקים שנוהלו כנגדה בדורות האחרונים. תרשים. עם מכתבו של הרב משה שאול קליין בשם הרב שמואל וזנר, ונוסח הסכם ניו יורק בין נציגי התאחדות הרבנים ומחלקת הבריאות.
232. מציצת דם הברית. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ב, יו"ד, סי' יט, עמ' רמה-רמט.
- אין שומעים לרופאים שלדעתם לא תהיה סכנה בלי המציצה. נתפשט הדבר אצל רבים בזמננו לעשות את המציצה בכלי.
233. מציצה בפה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' עה, עמ' רכב-רכה.
- המציצה היא חלק מהמצוה ולא רק משום רפואה, על כן אין לשנות.
234. רישום שם הילד או הילדה בבית החולים בעת עזיבת היולדת. הרב חיים ישעיה קניג. **חקי חיים**, ח"ז, ענינים, סי' ז, עמ' רפח.
- אין שום מנהג שלא לגלות השם, ובפרט כשרושמים באנגלית זה שונה מלשון הקודש.
235. גר ששנימול בקטנותו נתכסתה מילתו בניתוח, וכשבא להתגייר אי אפשר לחזור ולמולו. **פסקי דין** מבית דין ירושלים, ח"י, עמ' תעט-תפא.
- הרב יוסף שלום אלישיב פסק, שכיון שזו שעת הדחק יש לסמוך על הדעה שדי בהטפת דם ברית.
236. גיור חרשת-אילמת. הרבנים אייל יוסף וציון בוארון. **תחומין**, כז, תשס"ז, 220-229.
- בנסיבות המקרה יש להקל לגיירם, ולהתנות עמם שיש לגייר גם את הילדים שיהיו להם.
237. בית חולים פטור ממזוזה. הרב אפרים גרינבלט. **רכבות ויובלות**, ח"ג, סי' שג, עמ' תקעו-תקעז.
- חדרי החולים פטורים ממזוזה, אבל לא חדרי הצוות או מקום מגוריהם.

238. הפילה חתיכת בשר ובדקו הנשים ואמרו שלא ראו שום ריקום ודמיון לולד. הרב נתן נטע משה יונגרייז, בתרכ"ט. **מנוחת משה**, סי' פח, עמ' רמה-רמט.
ילדה אחריו בן זכר חייב האב לפדותו כי הוא הבכור.
239. מריחת חלב תאנים של ערלה על יבלות. הרב יצחק זילברשטיין. **שערי הוראה**, ז, תשס"ו, קמט-קג.
יש להימנע כי יעשו מזה תעשיה של ריפוי, וזה ייהפך להנאה כדרכה. -איש הצלה אל יתקשר למוקד לברר אם כבר יצא אמבולנס. מותר להתקשר לרופא לשאול אם אפשר לחסוך נסיעה לבית חולים.

ו. רפואה, השתלות

240. **נשמת אברהם** א-ד. הלכות חולים רפואה ורופאים על ארבעת חלקי השולחן ערוך. פרופ' אברהם-סופר אברהם. מהדורה שניה מורחבת. ירושלים תשס"ז.
241. **מדרש הרפואה**. תורת הרפואה ושמירת הבריאות בתלמוד בבלי וירושלמי, מכילתא ספרא ספרי ותוספתא, מדרשים וזוהר. משה פרלמן. עם ביאור קצר המאסף והערות מדר"ר י"ל קצנלסון וד"ר א"מ מזיא. א-ג. ד"צ. ירושלים, מכון מדרש, תשס"ז, 12, 156 ; 8, 117 ; 6, 98 עמ'.
242. **שערי בריאות הגוף והנפש לפי הרמב"ם**. מלוקט מספרי קודש ורפואה של הרמב"ם, מבוואר בלשון שוה לכל נפש על ידי משה רבפוגל. ירושלים, מוסד הרב קוק, תשס"ז, רכ עמ', הקדמה, פקסימיל, איורים, ביבליוגרפיה.
243. **המדריך החדרי לרפואה משלימה**. ש. אייזנבך מנהלת מכון ש"י. ירושלים, יפה נוף, (תשס"ז), 320 עמ', הסכמות.
244. **חיים בריאים כהלכה**, הנהגת שמירת הבריאות על פי התורה ועל פי הידוע לנו כיום מספרי הרפואה. יחזקאל אסחייק. הוצאה שניה. בני ברק תשס"ג, 4, 96 עמ', תוכן, הקדמה, מבוא. מהדורה מורחבת, תשס"ז, 192 עמ', עם מכתב פרופ' צבי בנק.
245. ה' אלקי **שועתי אליך** ותפאני, אוצר עניני תפילה על החולה. ליקט וערך הרב שמואל גולדברג-ידלר. (כרמיאל) תשס"ז, תסד עמ', הסכמות, הקדמות, הלכות והליכות, ביאורים ועיונים, תפילות ובקשות, עובדות והנהגות.
246. מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשס"ב. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 152-198.
8 פרקים, 79 מקורות, 361 ערכים.
247. דברי ימי בית החולים ביקור חולים. **בית הלל**, כט, תשס"ז, נז-ס.
248. בריאות וכשרות. לימוד תורה אוכל ובריאות. הרב יובל נוף. **רבבות ויובלות**, ח"א, סי' פב-פג, עמ' שסד-תי.
עצות מעשיות לבריאות טובה.
249. דיני הרופא והמתרפא. הרב שלמה יצחקי. **דברי שלמה**, ח"א, סי' עו, עמ' קצו-רה.
מכלול דיני חיוב החולה לדרוש ברופאים, רישוי רופא, ודינו כשהזיק או שמחל על שכרו.
250. שאלות ותשובות בעניני רפואה. הרב יצחק זילברשטיין. **מוריה**, שכז-שכח, תשס"ז, צז-קא.

- הענינים: כפית חולה לרפא את עצמו; האם נכון לחולה לפנות לרב במקום לבית חולים; אם מותר לשכנע אב לעבור טיפול רפואי כשזה פוגע בו ומרגיזו.
251. הפרדת תאומי סיאם. הרב ד"ר מיכאל אברהם. **תחומין**, כז, 144-156.
- מותר להפריד תאומי סיאם כשסיכויי האחד טובים משל השני שבודאי ימות. כששניהם במצב שוה-יש להטיל גורל בין שניהם מי ימות ומי יחיה.
252. תרומת דם. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ד, סי' עג, עמ' רסח-רעג.
- יש לצדד לומר כי אין בזה איסור של חובל בעצמו, כי מתכוין שיהיה מוכן לו כשיצטרך.
253. תרומת איברים בהלכה. הרב משה אליעזר וכטפוגל. **קול התורה**, סג, תשס"ז, רנג-רס. ביורור אם יש חיוב לתרום איברים מחמת לא תעמוד על דם רעך.
254. מכירת איברים לפרעון חובות. דיני קדימה בפיקוח נפש. הרב יצחק זילברשטיין. **שערי הוראה**, ח, תשס"ז, קעו-קפה.
- נכה צה"ל שנפגע בשתי כליותיו יכול לקנות כליה מצעיר המבקש לפרוע חובותיו. יש להקדים את מי שהצלתו ודאית. חובת קריעה על המת לחברי הצלה.
255. על מצות הסיעוד, אהבת הריע והרופא כחבר. ד"ר יחיאל מ' בר אילן. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 115-151.
- יסודות הסיעוד והסעד הרוחני ביהדות, והשלכתם על תפקידו של הרופא כמטפל כוללני.
256. חכמי ישראל כרופאים. הרב אלי שטרן. **קולמוס**, אב תשס"ז, 22-27.
- סקירת גדולי ישראל בימי הבינים שהיו רופאים, בספרד ובצרפת בעיקר.
257. טוב שברופאים לגיהנום. שלמה צבי שלומוביץ. **המודיע**, כ"ח שבט תשס"ז, תוספת, יא, כג.
- לקט ביאורים לפשרו של מאמר זה.
258. **אשרי יולדתו**, פסקי הלכות, דינים והנהגות, למעוברת, יולדת ומינקת הנוגעים למעשה, כולל סגולות, תפילות ועניני רפואה, עם מקורות וציונים. מעמ' קעה ח"ב: מדור התשובה-שו"ת ובירורים בהלכות אלו, יח סי'. הרב יוסף יפה מברוקלין. ירושלים תשס"ז, שלה עמ'.
259. **תפלה לדוד**, תפילות להיפקד בילדים. מנוקד. ישיבת השלום, (תשס"ז), תעט עמ', עם הקדמת הרב יצחק בצרי. כולל תפילות למעוברות, יולדות וחולים.
260. ניתוח לאשה כדי שתוכל להתעבר. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' קי, עמ' שכז-שכט.
- מותר ומצוה לנתח עקרה כדי שתוכל ללדת, וכן מותר לנתח ליפות את הבן וכל שכן את הבת.
261. זריקת אפידורל בלידה. הרב שלמה אבינר. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 113-114.
- אין חיוב להשתמש בזריקה זו, אך אין גם איסור. אין לעשות זירוז לידה בלי סיבה רפואית.
262. הרגעת היולדת. הרב אליהו סולובייצק. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 203-201.

- תגובה למאמרו של הרב שלמה דיכובסקי (אסיא, עה-עו), עם הערות הרב יואל קטן.
263. בדיקת דם מיותרת בתינוק לפי דרישת אמו. ד"ר סודי נמיר. **תחומין**, כז, 131-137.
- לדעת רבנים רבים יש להימנע מבדיקות דם מיותרות. נספח: קריאת הרבנות הראשית לתרומת דם במהלך מלחמת העולם הראשונה.
264. נטילת בדיקות דם מילדים כדי לזכות בקיצבאות המדינה. הרב יצחק שמואל שכתר. **ישיב יצחק**, חי"ד, סי' פב-פה, עמ' שצג-תח.
- מותר ליטול דם מתינוקות כדי לקבל את הקצבת המדינה למיץ תפוזים, גבינה וחלב, מכיון שעושים זאת בקיאים דרך רפואה, וכשיגדלו הבנים יהיה ניחא להם שהיתה הרוחה להורים בפרנסתם.
265. רפואה אלטרנטיבית ושיטת מח אחד. הרב יעקב שלמה מוזסון. **אור ישראל**, מח, תשס"ז, סד-עח; **בית אהרן וישראל**, קלא, תשס"ז, מט-עד.
- אין בה משום מעונן ומנחש ודרכי האמורי, אבל הולך בתום ילך בטח. מותר ללמוד וללמד את שיטת מח אחד הידועה כיום.
266. ממשיק מחשב-מוח (BCI). שלומי רייסקין. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 5-16.
- דוגמאות לשאלות הלכתיות הנוגעות לתחום החדש בקיברנטיקה, והוא היכולת לשלוט במכשירים שונים על ידי המחשבה.
267. קונטרס אהבת ישראל מהחפץ חיים, בתוספת קונטרס **על מצות ביקור חולים** בשער מיוחד. הרב הלל דוד ליטוואק. ברוקלין, ספרא, תשס"ז, מה-פה עמ'.
268. **יקרא דחיי השלם**, הלכות ביקור חולים ואבלות. הרב חיים רבי. מהדורה ג' מתוקנת ומורחבת. נערכה ונסדרה מחדש על ידי הרב אלון כהן משדרות. חולון תשס"ז. מהדורה קודמת: תש"ס 103.
269. מצות ביקור חולים. הרבנים אפרים גרינבלט ויובל נוף. **רבבות ויובלות**, ח"א, סי' סג, עמ' רס-רעד.
- מכלול עניני המצוה ושאלות ותשובות הכרוכים בה.
270. ביקור חולים וניחום אבלים על ידי שליח ועל ידי טלפון. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, סי' לו, עמ' קפג-קפה.
- מסכים לדעת הרבי מציעשינוב שפעם ראשונה יש לבקר את החולה בגופו, ורק אחר כך יכול לטלפן לעודד את רוחו.
271. תפילה לרפואתו של חילוני. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ד, סי' סג, עמ' רכב-רכד.
- לחילונים בארץ אין דין תינוקות שנשבו, ואין להתפלל לרפואתם כי אינם מאמינים בזה.
272. אמירה לחולה ממאיר שפלוגי מת ממחלה זו. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' ס, עמ' קמו.
- אסור משום פיקוח נפש לספר לחולה דבר שיצטרו מחמת מחלתו.
273. פעולת החייאה בגוסס. הרב יעקב מוסקוביטש. **שערי הוראה**, ז, תשס"ו, קנא-קסב.
- משא ומתן עם הרבנים חיים קנייבסקי ויצחק זילברשטיין, אם יש פעמים שאין צורך לבצע החייאה כשגם אחרי כן יחיה חיי יסורים.

274. חולה בלוקימיה שכבר השתילו לו פעם מח עצם, וכעת נתגברה שוב מחלתו. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ב, סי', עמ' רפה-רפט.
אין המשפחה צריכה לבחור בטיפול הקשה שיגביר את יסוריו, ויניחו לרופאים לעשות את הטיפול הקל שלא יועיל הרבה להאריך את חייו.
275. איסור הנאה ואיסור גזילה באיבריו של מת. רבי אברהם מנחם דנציגר. **פעמי יעקב**, סד, תשס"ז, ז-טו.
בירור אם מותר להרכיב אבר של מת באדם חי.
276. אבנים בדרכי השתן. אברהם אופיר שמש. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 57-76.
טיפולים קדומים בספרות היהודית, והשלכות הלכתיות לנושאים שונים.
277. **ערך החיים בהלכה**: בעלות האדם על גופו. ספר ז בסדרה: ניתוחי מתים, המתת חסד, איבוד עצמי לדעת. דב הלברטל. ירושלים תשס"ז, 10, 302 עמ', הקדמה.
278. כניסת אשת כהן מעוברת לבית חולים. הרב שמואל פנחסי. **מנחת שמואל**, ח"ג, יו"ד, סי' יג, עמ' קפ-קצא.
- יכולה להיכנס מחמת ספק ספיקא שמא יהיה נקבה או נפל. תשתדל לצאת עם התניוק כעבור כ"ד שעות מהלידה. אין לבעלה הכהן לבוא לבקרה.
279. נתברר בבדיקת אולטרה סאונד שאשת כהן מעוברת בבן זכר. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' ע, עמ' קס-קסב.
אין אומרים טומאה בבלוע ומותר לה להיטמא, מלבד בימים הקרובים ללידה.-
בסי' עב עמ' קסג-קסד התיר לכהן להיטמא לקרובו כשיש חשש שינתחוהו אחרי הפטירה.
280. היכן תלד אשת כהן מעוברת. הרב אליהו שלזינגר. **בית הלל**, כז, תשס"ז, מו-מח.
ראוי שאשת כהן לא תחקור אם הולד זכר או נקבה. כשיודעת שתלד זכר תחפש בית יולדות המופרד מבית החולים הכללי, ובשעת פיקוח נפש תלד בכל בית חולים שהוא.
281. איסור הנאה ממנו, וטומאת כהן אצל עצמות נכרים. שאלות הרב משה היימוביץ, ותשובות הרב יוסף שלום אלישיב על ידי הרב דוד אריה מורגנשטרן. **המתיבתא**, תשס"ז, רח-ריב.
- מילוי לשיניים הנעשה מעצמות מת עכו"ם מותר כשיש צורך גדול, אבל לא לכהן משום טומאת משא ואיסור מגע.
282. כהן מומחה לצילומי רנטגן שהציעו לו עבודה בבית חולים. הרב חיים ישעיה קניג.
חקי חיים, ח"ז, יו"ד, סי' כח, עמ' רמג-רמד.
- אם חדרו אינו פתוח לחדרי החולים יכול לסמוך על החזקה שרוב חולים לחיים ורוב מתים נכרים, ובלבד שישתדל לברר כשמגיע בבוקר אם יש שם מת.
283. כהן שנודע לו שיש גוסס בבית. להיטמא לאביו שמת והיה בחייו חסר אבר מגופו. הרב יוסף מיכאל. **ברכת יוסף**, ח"ב, סי' קלט-קמ, עמ' תמח-תן.
- צריך לצאת מהבית. יש דעות שמיטמא לאביו רק אם היה גופו שלם בחייו.
284. השתלת קוצב לב של נפטר בחולה אחר. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' סא, עמ' קמו-קמז.
- האחרונים סוברים שאין בזה משום ניוול המת ומתירים.
285. קבורת נפל. הרב ברוך קונשטט. **יענה ברוך**, סי' נא, עמ' צה-צו.

- מי שהפילה כמה פעמים, וכעת כשהתעברה דורשים הרופאים לנתח אם תפיל כדי לדעת מהי הסיבה, יש לצוותם שאחרי הניתוח יקברו את החלקים שנותרו.
286. חניטת יעקב אבינו. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), ס' קכב, עמ' שסד-שסז.
- חלילה לומר בבחיר האבות שהוציאו ממנו את המח, הלב ובני המיעים כדרך החונטים, ובודאי שמו על טבורו מרקחת מעורבת בבשמים שנספגה בגוף.
287. הוציאו מגופו בניתוח חלקי בשר או עצם. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ב, ס' פא, עמ' רצ.
- אם זה אינו אבר שלם-אין חיוב להביאו לקבורה.
288. מחיקת שם שנוסף מחמת חולי במצבה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), ס' קיב, עמ' של-שלב.
- חלה אביו מגדל והוסיפו לו שם חיים אך נפטר אחרי ששה חודשים, ופסק לו רב שהשם ישתקע בקריאת החורה, מכל מקום במצבה יכול למחוק את השם הנוסף אם זה ניתן בקלות, או שיחליף פעם למצבה אחרת בה יהיה רק השם הקבוע. -בס' קיג עמ' שלב-שלד הסכים שיש לקבור אבר מהמת שהוסר בניתוח יחד עם כל הגוף. -בס' קיד עמ' שלד-שלט פסק שאשת כהן מעוברת ואינה יודעת שהעובר זכר יכולה להיכנס לבית הקברות, אבל אם נודע לה בבדיקת אולטרה סאונד אל תכנס למקום טמא שהכהנים אסורים להיכנס אליו.
289. חולה המרותק למיטתו ושמוע שאחד מקרוביו נפטר. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, ס' סג, עמ' קמט.
- אין חלים עליו דיני אנינות.
290. אבלות על תינוק שנולד עם ליקוי במח. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), ס' קיח, עמ' שנב-שנו.
- נולד לשמונה חודשים ולדעת הרופאים היה לו ליקוי במח ולא יוכל לחיות, הורו ראשי ישיבת טלז שלא להתאבל עליו, הגם שהחזיקוהו בחיים שמונה חודשים. -בס' קיט עמ' שנו-שנו הסכים שאין להתאבל על תינוק שמת בתוך שלושים יום אף על פי שלדעת האב כלו לו חודשיו, וכיון שהלכה כדברי המיקל באבל אסור לו להחמיר.
291. אבלות על אשתו שוטה. הרב ברוך קונשט. **יענה ברוך**, ס' מט, עמ' צג.
- נשא עליה אשה בהיתר מאה רבנים ולא קיבלה ממנו גט, חייב להתאבל עליה. -בס' נו עמ' קב-קז השיב על גט בעתים שוטה.
292. אבל שהוצרך להקזיז דם. הרב יחיא צאלח. **פעולת צדיק**, ח"ג, ס' קלט, עמ' ק.
- מותר לגלח את מקום ההקזה, כי אינו אלא לרפואה ולא ליפוי ועונג.
- ### ז. נשים, הפרישות
293. דין יכיר כשהאב טוען שהילד הוא בנו והאשה טוענת שהוא מאחר. הרבנים א' שפירא, אריה הורביץ ויוסף נרב. **פסקי דין רבניים**, כב, 258-264.
- מתקבלת טענת האשה שהבעל אינו מסוגל להוליד, והסכים שתקבל זרע מאיש אחר, על כן הילד אינו בנו, ויש לבטל את פגישותיו עם הבן.
294. בדיקת פוליגרף ודנ"א. הרב מיכאל פרץ. **אור תורה**, תעח, תשס"ז, תשנד-תשנט.

- נטית הפוסקים שלא להסתמך על בדיקה במכונת אמת. אם בעולם התקבל בדיקת דנ"א כראיה גמורה-זה יועיל גם להלכה.
295. הכרת העובר על ידי בדיקת דם. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא. **נחלת מאיר**, סי' מ, עמ' קצד-קצו.
- דן בתשובת הרב אהרן יהודה וילנר שהכריע לסמוך על הבדיקה רק לחומרא לאסור את הולד בקרובי מי שהבדיקה קבעה שאביו הוא, אבל לא לקולא.
296. בדיקת רקמות לצורך קביעת אבהות. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' יא-יב, עמ' צ-צב.
- אין לסמוך על בדיקת רקמות לבירור אבהות, והילדה היא ממזרת גמורה. אין להפקיע קידושין מתוך הסתמכות על דברי הרופאים שהיתה עקרה, ומכל מקום יש בתיק זה מקום להתיר ממזרות.
297. בדיקת רקמות לבירור ממזרות. הרב אריה דוד קלפר. **בית יצחק**, לט, תשס"ז, 587-591.
- בנסיבות הענין מותר לבחור לבוא בקהל בלי שום פקפוק.
298. גרושה שרוצה להינשא לכהן. הרב שמואל פנחסי. **מנחת שמואל**, ח"ג, אה"ע, סי' א, עמ' קצג-קצט.
- אין להתיר לה להינשא למי שהוא כהן ודאי וגם בדיקות דנ"א הוכיחו זאת, הגם שהוכיחה שנישואיה הראשונים לרופא היו טעות כי לא קיים מצות עונה והיו עוד ריעותות נוספות.
299. בת ישראל שהתעסק עמה אחד מחייבי כריתות ויש עדות רופא שלא נפגעו בתוליה. הרב שמואל פנחסי. **שו"ת מנחת שמואל**, ח"ג, אה"ע, סי' ב, עמ' קצט-ד.
- אם ברור שהיה מעשה והרגישה ביאה, אין להתירה לכהן גם אם נבדקה ומעידים שהיא בתולה.
300. מאמצת שהעידה על בנה המאומץ שנולד ליהודיה. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' מו, עמ' קיח-קכ.
- הבן כשר לבוא בקהל ולשאת את ארוסתו היהודית, מכיון שבבתי החולים באנגליה זהירים הרופאים למסור לאימוץ ילד יהודי למשפחה יהודית.
301. בדיני הזרעה מלאכותית. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' לו-לח, עמ' קי-קיב.
- אין הולד ממזר אפילו אם בעל הזרע ממזר. הזרעה מלאכותית מגוי מותרת, ואין לחשוש שיצא מזה מכשול לענין חליצה או יבום.
302. הפריה מלאכותית לביצית של גויה כשאשתו נושאת מחלה גנטית. הרב שמואל פנחסי. **מנחת שמואל**, ח"ג, אה"ע, סי' ד, עמ' רו-ריא.
- מומלץ לא לעשות זאת, הגם שהבעל רוצה בן זכר כי יש להם רק שלוש בנות.
303. פוריות לרוצח. הרב יצחק זילברשטיין. **בית הלל**, כט, תשס"ז, צא-עג.
- תשובה מפורטת ל"ד חובב ששאל אם ראוי לסייע בטיפול פוריות לרוצח.
304. המוליד בנים בהפריית מבחנה. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"ב, סי' יב-יג, עמ' קנ.
- רבים מרבותינו מורים להתיר. הנולד נחשב כבנו לכל דבר, וקיים בו מצות פריה ורביה. השבחת הזרע יכולה להיות בימי ליבונה, ואין הולד נקרא בן הנדה.

305. בירורים בענין הפריה חוץ גופית (IVF). הרב אליעזר בן-פורת. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 112-107.
- בירור השאלות ההלכתיות אם אשה נעשית נדה בהוצאת הביצית, אם ליעץ לזוג להתחיל בהפריה תוך גופית, ואם זה מותר כשיש להם כבר בן ובת.
306. הפריה חוץ גופית לצורך בחירת המין הרצוי. הרב ברוך פינקלשטיין. **תחומין**, כז, 143-138.
- אין להתיר הוצאת זרע לבטלה והפריה חוץ גופית לצורך בחירת מין הילוד הרצוי.
307. הטלת זרע מכהן לאשה גרושה. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' נד-נה, עמ' קכג.
- הבנות לא יהיו חללות אלא כהנות, ויוכלו להינשא לכהן.
308. מי הם הבעלים על זרע מוקפא. הרב אפרים גרינבלט. **רבבות ויובלות**, ח"ג, סי' קמג, עמ' שפח-שפט.
- דיון מי נחשב הבעלים.
309. היתר חרם דרבנו גרשום בנשתתית. הרב משה יצחק אביגדור. **פרדס רמונים**, ח"א, אה"ע, סי' מג, עמ' שפג-שפו.
- מי שאשתו נשתתית והתברר שאינו יכול לדור עמה בשום אופן, אין לו זרע ועסק הרבה ברפואתה, מצטרף לרבנים שהתירו לו להינשא. היתרים נוספים בח"ב, אה"ע, סי' א, עמ' א-כו, וסי' יג, עמ' שא-שיג.
310. היתר נישואין לנשוי. הרבנים שלמה דייכובסקי, יעקב אליעזרוב ומסעור אחרד. **פסקי דין רבניים**, כב, 257-255.
- נשא בתימן שתי נשים, נפטרה הראשונה והשניה חלתה ואינה מתפקדת, יש להתיר לו לשאת אשה על אשתו שחתמה שמסכימה.
311. מחלות המסכנות בני זוג וצאצאים. הרב אליהו בקשי דורון. **תחומין**, כז, 130-126.
- סקירת הבעיות בחיי הנישואין כשאחד מהם נשא איידס, או כשמחלת הסרטן פגעה בשחלות.
312. תשמיש בחולת איידס. הרב משה לוי. **ויען שמואל**, ט, תשס"ז, עג-עט.
- אין להתיר להם לשמש בנרתיק גומי, ועליהם להיפדר.
313. חולה צהבת שנצטווה לשמש חצי שנה בכיס גומי. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' עה, עמ' קלה.
- אין ראוי לקיים מצות עונה באיסור הוצאת זרע לבטלה, ויתרחק ממנה חצי שנה ואפילו שנה.
314. השימוש בגלולות נגד הריון להפסקה זמנית. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' פ, עמ' קעד-קעה.
- לדעת מרן מותר לאשה חלשה, אלא שלא תתיר בעצמה ותתיעץ עם חכם.
315. דיאפרגמה למניעת הריון. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' עו, עמ' קלו.
- אין להתיר לאשה צעירה שרוצה לעכב את ההריון, אבל יכולה לשמש כדרכה וליטול כדורים למניעת הריון.
316. עדיפויות בשיטת בדיקת זרע. ד"ר חנה קטן. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 213-211.

- יש פתרון בינים להימנע מהשחתת זרע, על ידי שהאשה תצמיד כוסית אחרי התשמיש לקליטת הזרע שנותר בנרתיק, ויידבק במעבדה מוסמכת.
317. בדיקות פוריות לגבר. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' פח-צא, עמ' קפה-קצח.
- יש לשאול מורה הוראה מתי מותר, ובאיזה כיס הלכתי שיש בו נקב. אפשר להשביח את זרע הבעל ולהזריקו לרחמה בימי ליבונה. גם מי שאינו כשיר להוליד-מצווה על הוצאת זרע לבטלה. יש צדדים להקל שנה לבעל לשים כיס, כשיש סכנה לאשה להידבק ממנו.
318. גררי סימני סריס ואיילוניות. הרב יצחק שמואל שכתר. **ישיב יצחק**, חט"ז, סי' סג-סה, עמ' רפה-רחצ.
- סריס ואיילוניות נקבעים אך ורק לפי הסימנים שמסרו חז"ל, ואף על פי שכיום אפשר להכיר גם לפני גיל עשרים, או שיש להם רפואה. כשאינה יכולה ללדת ואין לה הסימנים, אינה בגדר איילוניות.
319. אשה שאין לה וסת טבעי. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' מז, עמ' קכה-קכז.
- אשה שלא ראתה דם עד שנתנו לה הרופאים כדורים, וכשנישאה התברר שאין לה שחלות רק אשכים, אל ימהרו לכורתם כי לדעת הרופאים יש בהם חשש לגידולים ממאירים, וימשיכו בבדיקות חצי שנתיות. דינה כאשה הפטורה מפריה ורביה, והשאלה העיקרית היא לגבי בעלה.
320. עיקור חיות מחמד. הרב יעקב אפשטיין. **אמונת עתיך**, 71, תשס"ז, 80-71.
- אסור לסרס בעלי חיים בפעולות באיברי הזרע או בשתית כוס של עיקרין או זריקות, וכשצריך למעט ולדותיהם יעשו בצורה מכנית.
321. חשש פצוע דכה כשכרתו את שבילי הזרע והשתן. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ח, סי' קכט, עמ' קפב-קפג.
- מכיון שהשבילים נכרתו בפנים ותלו לו כיס על הבטן להשתנה-אינו בגדר כרות שפכה, מותר בקהל וקדושת כהונה עליו.
322. בענין פצוע דכא. הרב ברוך קונשט. **יענה ברוך**, סי' סד-סה, עמ' קכ-קכב.
- כשנותח על שבר נפגע שביל הזרע וחסרה ביצתו הימנית, מותר לבוא בקהל כי יכול להוליד.
323. כהן פצוע דכא או כרות שפכה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ו, סי' כ, עמ' 119-124.
- אם זה בידי שמים אסור בפסולות, ואם בידי אדם מותר. מחלוקת הפוסקים אם נתחלל מקדושת כהונתו, ולכן זרעו בהפריה מלאכותית בספק חללות.
324. הוצאת אשה מבית משוגעים כשאין משחררים רק אם עוברת סירוס באיבריה הפנימיים. הרבנים יונה מרצבך וברוך קונשט. **יענה ברוך**, סי' כח-ל, עמ' מח-נח.
- אם פיקוח נפש הוא להשאיר שם יוציאוא, כשאינה נכנסת לספק סכנה על ידי הסירוס.
325. היתר מאה רבנים שיצא מבית דינו של הרב יחזקאל אברמסקי. **חקת משפט**, ח"א, אה"ע, סי' יג, עמ' סט-עב.
- ההיתר ניתן לבעל שאשתו מאושפזת בבית חולי רוח כבר ט"ו שנה, ולדעת הרופאים אין תרופה למכתה ועליה להישאר שם כל חייה.

326. היתר נישואין למינקת. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' נ-גב, עמ' קכא-קכב.
- פעמים מתירים לשאת מינקת תוך כ"ד חודש, כגון אם פסקה להניק על פי רופא, והבעל מקבל על עצמו את הטיפול בילד. יש היתר לשאת סריס.
327. הבחנה בגיורת. שאלת הרב יצחק ליב טלסניק, ותשובת הרב יוסף שלום אלישיב.
- חקת משפט**, ח"א, אה"ע, סי' ו, עמ' מג-מה.
- אין לסמוך על תעודת רופא שאינה בהריון כדי להתיר לה להינשא בלי המתנת ג' חודשים.
328. באה להתגייר וגם לבקש היתר נישואין אחרי שכבר קבעה תאריך לחתונה והזמינה אולם. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חי"ז, סי' נ-נו עמ' רכג-רמט.
- בשעת הדחק יש לסמוך על הרופאים שאינה מעוברת, ויכול להתירם להינשא אם ברור שהבעל עבר מילה.
329. אלמנה שבדקה הרופאים וקבעו שאינה מעוברת. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' פג, עמ' קעט-קפא.
- חייבת להמתין תשעים ימי הבחנה לפני שתינשא. בס"י פד עמ' קפג-קפד הורה שגם בימינו שמאכילים את התינוקות במזון מלאכותי יש להמתין כ"ד חודש, ורק במקרים מיוחדים מקילים אחרי י"ח חודש.
330. היתר עגונה על ידי הכרת טביעת האצבעות של בעלה. הרב חיים מאיר יחיאל שפירא.
- נחלת מאיר**, סי' לז, עמ' קפה-קפט.
- מתירים עגונה לשוק על סמך הכרת טביעת האצבעות של בעלה, מאחר שלדעת הרופאים וחכמי האומות ברור ששרטוטי אדם אחד אינם דומים לאלו של אדם שני בכל העולם.
331. מסירת מידע בשידוכים. הרב צבי יהודה בן יעקב. **משפטי ליעקב**, ח"ה, סי' לב, עמ' שפה-שצג.
- יש לדון בכל מקרה לגופו ולשאול שאלת חכם, אם ידוע לו על מום או ליקוי בריאותי במשודך או במשורכת.
332. גילוי לבחור שבשידוכים כי למדוברת היה גידול ליד הריאה ונותחה ונוטלת תרופות שלא יחזור, או שפעם נאנסה ונשרו בתוליה. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ד, סי' טז, עמ' רמט-רנג.
- לא תמיד חייבים לגלות מראש, רק במקרים חמורים שאי אפשר להסתיר מהבעל ובודאי יקפיד מאד על כך.
333. המנהג שאסור לכלה להיפגש עם יולדת כדי שלא תהיה עקרה או שלא ינזק הולד. הרב אבישי טהריני. **עמודי משפט**, ח"א, אה"ע, סי' יד, עמ' קצד-רד.
- עוד אומרים שהתרופה לזה לרחוץ במי רגלים של הכלה או היולדת. יש לבטל בכל תוקף אמונות תפלות כאלה משום דרכי האמורי.
334. סידור חופה וקידושין כשלאשה רחם סגור. הרב אפרים גרינבלט. **רבבות ויובלות**, ח"ג, סי' ח, עמ' רג-רה.
- אפשר לסדר להם חופה וקידושין כדי שלא ילכו לרב ריפורמי, ואפשר יחזרו בתשובה ויפתח הרופא את אשר סגר.

335. הפקעת הקידושין מחמת שהבעל שוטה ומשוגע. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' ט-י, יח, עמ' פט-צ, צט.
- היתר שתי אחיות ממזורות מאחר שהבעל הראשון היה משוגע ושוטה, מכה את אשתו עד הפלה, ומאושפז בבית חולי רוח, ולכן נישואיה היו מקח טעות. המעשה השני דומה.
336. עגונה שבעלה נשתטה ואין לו תרופה. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' פ-פא, עמ' קמא-קמב.
- יש להתיר לשוק בלי גט את הצעירה שהתקדשה בטורקסטן בה לא היו רבנים ועדים כשרים, וכעבור כמה חודשים נשכו כלב והשתטה שמונה שנים באין אפשרות שיחלים ויהיה בדעת לתת גט.
337. בגדרי השוטה וסימניו. אברהם ברזל. **מגל**, טו, תשס"ז, 99-105.
- בירור גדרי וסימני השוטה.
338. אם יש לחוש מלישא אשה בת ארבעים. הרב אלעזר זאב רז. **שו"ת מציון אורה**, ח"א, אה"ע, סי' א, עמ' רכט-רלא.
- בחור בן ארבעים החושש לשאת בחורה בת ארבעים הטובה בעיניו מפני שמע שאינה יכולה ללדת בגיל זה, אין זה נכון כי נשתנו הטבעים ותוכל ללדת.
339. חרדית שנישאה לבחור דתי, והתברר שהוא חילוני גנב ורועה זונות, וחוששת שתידיבק ממנו באידס. הרב שלום משאש. **שמ"ש ומגן**, ח"ד, אה"ע, סי' ק-קב, עמ' קנח-קסא.
- הסכים תחילה בדוחק לבטל את הקידושין מחמת מקח טעות אם אי אפשר לזכות לה לחומרא גט שליחות, אבל חזר בו משנודע שהזונות היו נכריות, ובבדיקת מעבדה נמצא שאינו חולה באידס, על כן אין להתירה בלי גט.
340. עד קידושין שעבר ניתוח באיברים הפנימיים. הרב חיים יאודה ישראל. **מבית ישראל**, חו"מ, סי' ה, עמ' שט.
- אין לחוש שהוא טריפה, וכשר לעדות קידושין.
341. התערבות הורמונלית למניעת חופת נדה. ד"ר דינה רחל צימרמן, ד"ר אלחנן בר-און, ד"ר חנה קטן. **אסיא**, עט-פ, תשס"ז, 96-106.
- חילוקי דעות בין הרופאות אם מומלץ לתת לכל כלה תכשירים הורמונליים, או רק לאלו שאינן יכולות לקבוע את תאריך החתונה בהתאמה למחזור הטבעי.
342. אמרו לו השדכנים שהיא בת כ"ד ונשאה, ונודע לו שהיא בת ל"ב. הרב אבישי טהרני. **עמודי משפט**, ח"א, אה"ע, סי' טו, עמ' רד-ריב.
- מטרת הנישואין לפרות ולרבות, וכאן לא נותרו לה שנים רבות ללדת מה גם שיש שכיחות של מחלת טיי זקס, ומכל מקום אין לבטל את הנישואין בטענת מקח טעות, מכיון שלא הודיע שמקדשה רק בתנאי זה.
343. נתחייב נדונייה לבתו וחלתה ומתה. הרב משה יצחק אביגדור. **פרדס רמונים**, ח"א, חו"מ, סי' כט, עמ' רט.
- כשחלתה אחרי שלוש שנות נישואים והאב הוציא הרבה לרפואתה יכול להחזיק במה שבידו, והדבר תלוי אם כבר בחיי הבת תבע הבעל את הנדונייה, ובכל אופן אין הבעל צריך לתת לאב את ההוצאות.
344. זכות הבעל בכספים שקיבלה האשה עקב תאוונה. הרב צבי יהודה בן יעקב. **משפטיך ליעקב**, ח"ה, סי' לו, עמ' תכה-תלז.

- נפגעה האשה בתאונת דרכים וקיבלה את כספי הביטוח לפי ההסכם-הרי הם שלה, אך אם השקיעה אותם ברכישת דירתם-אין לקזז את ההשקעה מחלקו של הבעל.
345. חיוב הבעל ברפואת אשתו ובניו, ודין רפואת אלמנה מנכסי בעליה. הרב שמואל כהן. **שערי צדק**, ז, 196-205.
- פרטי ההלכות של חיוב הריפוי גם בימינו כשיש ביטוח בריאות.
346. כפו המושלים את הבעל ללכת לרב להתגרש, וטענה האשה שאין לו גבורת אנשים. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **עין יצחק** תנינא, אה"ע, סי' לד, עמ' קעט-קצא.
- בירור נאמנות האשה בטענה זו אף שאמרה כן תחילה שלא בפניו, והגט כשר מה גם שכבר נישאה.
347. גט בבעל שאין לו גבורת אנשים. הרב יוסף שלום אלישיב, לרב כתריאל דוד קפלן. **ישורון**, יט, תקיח-תקכ.
- צריך לברר אם כבר לפני הנישואין לא היתה לו גבורת אנשים, ואז לא יצטרכו גט ויוכלו להתיר את הילדים מממזרות.
348. שהה עשר שנים עם אשתו ולא ילדה, ורוצים הרופאים לבודקו אם יורה כחץ. הרב משה יצחק אביגדור. **פרדס רמונים**, ח"א, אה"ע, סי' ה, עמ' רעג-רעו.
- דיון אם אפשר להתיר איסור חמור כזה, ואיך יוכלו הרופאים לדעת מהי סיבת העקרות בדבר נסתר שבינו לבינה.
349. חיוב גירושין. הרבנים יוסף נדב, יעקב אליעזרוב, אברהם ריגר, עובדיה יוסף, יוסף כהן ויצחק חזן. **פסקי דין רבניים**, כב, 223-230.
- הבעל חויב לתת גט לאשתו לאור טענתה שהוא סובל ממחלת נפש העלולה להיות מסוכנת לזולת ואין לו כח גברא, אבל מכל מקום לא נפסק לכפותו.
350. ספק שוטה שגירש את אשתו. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **עין יצחק** תנינא, ח"א, סי' ז-ט, עמ' כב-נו.
- בירורי הלכות בכשרות הגט שנתן, ואם היה אז בדעת.
351. פסק דין בענין עתים שוטה שהודתה שזינתה. הרב פנחס גולדשמידט. **שרידים**, כג, תשס"ו, מא-נד.
- המתאשפות לעתים בגלל התקפות דכאון-נאסרת לבעלה כשהודתה שזינתה תחתיו, ויכולה לקבל גט בעת בריאותה.
352. עתים חלים שגירש. **פסקי דין** מבית דין ירושלים, ח"י, עמ' תקיג-תקכ.
- בית הדין מנע את האשה לערער על כשרות גיטה הראשון בטענה שהיה חולה וסבל מהתקפות שגעון.
353. מסר גט לשליח, ובטרם עשה שליחותו בא לבית החולים להתפייס עם אשתו, וכשבא לביתה גנב את כספה וברח לאמריקה. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **עין יצחק** תנינא, ח"ב, אה"ע, סי' מד, עמ' ד-ז.
- יכול השליח לתת לה עתה את הגט ולא תתעגן.
354. זוג זקנים בלי בנים, כשחלה גירש את אשתו, וכשהבריא גרו שנה יחד. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **עין יצחק** תנינא, ח"ב, אה"ע, סי' נד, עמ' צו-קי.
- אם אין אפשרות שיחלוץ לה היבם בקלות, מותרת להינשא בלי חליצה.

355. חולה החפץ לגור עם גרושתו על מנת לשקמו. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' צב-צג, עמ' קצח-רד.
- אין לגרושה לגמול את הגרוש מסמים בדירתה אפילו שלא בקביעות, כי הטיפול דורש קירוב חום ואהבה המביאים לידי זנות. כשעברו וגרו בדירה אחת, יש כמה נימוקים שלא תצטרך גט שני ומותרת להינשא.
356. מי ששמו מעריסה יהודה וקורים אותו לרב ונשתנה מחמת חולי לשם חיים. הרב משה יצחק אביגדור. **פרדס רמונים**, ח"א, אה"ע, סי' מו, עמ' שצג.
- כשאמרו בתפילה שלא ייקרא עוד בשם הקודם, יכתבו את שמו החדש עיקר: חיים דמתקרי יהודה המכונה ליב.
357. כתבו בגט משה דמתקרי חיים בטרם הוחזק חודש בשם השני שנוסף לו מחמת חולי. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **עין יצחק** תנינא, ח"א, סי' יח, עמ' צב-צג.
- לכתחילה היו צריכים לכתוב שני גיטין, ובשעת הדחק יש להקל כדעבד שלא תצטרך חליצה.
358. יבמה שלא היה לבעלה גבורת אנשים, ונפלה לפני יבם מומר שאינו רוצה לחלוץ לה. הרב שלום משאש. **שם"ש ומנן**, ח"ד, אה"ע, סי' קי, עמ' קסט-קעא.
- אין לבטל את הקידושין מחמת מקח טעות, שכן התרפא ממחלת הסרטן וסברה וקיבלה לטפל בו יפה, אבל יש להחשיב את מצבה כשעת הדחק כדעבד דמי, כאילו נישאה בלי חליצה.
359. אשה שנחאלמנה וזוקקה ליבם קטן, וילדה ולד שנגמרו שערותיו וציפורניו ומת אחרי ארבעה ימים, והעידו הנשים שהיה ולד שכלו חודשיו. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **עין יצחק** תנינא, אה"ע, ח"ב, סי' נט, עמ' כג-קל.
- הנשים נאמנות, ואין כאן מקום ליבום וחליצה.
360. חליצה ביבם שרגלו הימנית עקומה לאחור וקבועה בקב. הרב משה יצחק אביגדור. **פרדס רמונים**, ח"א, אה"ע, סי' כט, עמ' שכד-שכו.
- חליצה בשמאל פסולה, ומוטב לייבם כשאומרים שמכוונים למצוה.
361. אלמנה בלי בנים, ואחי בעלה הגדול הוא בן י"ג שנחלה אחרי פטירת אחיו, גידו השוק ברגל ימין התכווצו והוא הולך על משענתו, אלא שיכול לעמוד על רגלו כמה רגעים בלי המשענת. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **עין יצחק** תנינא, ח"ב, אה"ע, סי' סג, עמ' קפ-קפה.
- יעשו לו נעל כמדת רגלו, ויכול לחלוץ אף כשלא בדקוהו אם הביא שתי שערות.
362. מי שנחאלם בידי או ברגליו. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ח, סי' קלז, עמ' קפו-קפז.
- אין לצרף מי שמשותק להיות מדייני חליצה, אבל זקן שהולך לאט אינו מום כלל. - בס"י קלח יעץ בחולצת שקשה לה לקבץ רוק בפיה, להראות לה מאכל תאוה.
- 362א. על הגמול, על בת פלוני לפלוני ועל יצירת הוולד. הרב מרדכי הלפרין. **צוהר יז**, עמ' תקסד-תקסט.
- מועד "יצירת הוולד" הוא ביום הארבעים ואחד מהפקידה, בו מקבל העובר צורת אדם. "ארבעים יום קודם יצירת הוולד" הוא מועד הפקידה, שבו נקבעת התאמת הזיווג "לפי התולדה" כמפורש במאירי.

ח. נזיקין, הפלות

363. דין חרש לעדות. הרב שלום יצחק מזרחי. שו"ת **דברי שלום**, ח"ז, סי' נד, עמ' קסב-קסו.
חרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר ודעתו נכונה, פסול לעדות מפני שצריך להעיד בפיו ולשמוע את דברי הדיינים.
364. חיוב רופא להעיד בפני בית דין על מצב החולה ומשפטו. הרב יחזקאל ראטה. עמק **התשובה**, ח"ח, סי' קלט, עמ' קפח.
חיובו הוא רק בעדות על דבר שבדק וראה, אבל לא כשמחווה את דעתו והשערותו, כי אין זה בכלל אם לא יגיד.
365. מלוה שהשתטה והוציא שטר חוב על הלוה. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ז, סי' עה, עמ' רלז.
המלוה גובה בשטר בלי שבועה אף על פי שהלוה טוען שפרוע הוא.
366. הודה לחבירו בהיותו שכיב מרע שחייב לו מנה, וכשקם מחוליו טוען משטה הייתי כך. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ז, סי' ק, עמ' רצב-רצה.
אינו נאמן לחזור בו, וגם לא טוענים כן ליתומים.
367. המשכנעים אנשים לעבור מקופת חולים אחת לשניה. הרב שלמה יצחקי. **דברי שלמה**, ח"א, סי' עח, עמ' רי-ריב.
מותר לשכנע אנשים, ואין בזה משום יורד לאומנות חבירו או עני המהפך בחררה.
368. המתחייב לזון את חבירו וחלה. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ז, סי' פ, עמ' רמד-רנג.
התחייב לזון את חבירו כל ימי חלה החבר, אינו חייב בהוצאותיו הרפואיות רק במזונותיו. נתן את ביתו לחבירו על מנת שיסעוד בו כל ימי חייו וחלה, חייב המקבל לפרנסו ולרפאותו כל ימי חוליו.
369. קרובי בעל שהשתתק ואין דעתו מיושבת עליו מחמת חולי, שרוצים לטפל בנכסיו ולנשל את אשתו. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חט"ז, סי' פז, עמ' שפב-שפז.
אין להם רשות לטפל בנכסים כשאשתו בחיים, ורק אם אינה מסוגלת להמשיך לטפל-ימנה בית הדין אפוטרופוס נאמן שאין לו נגיעה אישית.
370. בן תלמיד חכם שנתמך בשמחה על ידי אביו, וכעת הזקין ותש כוחו עד שאינו יודע מהנעשה עמו. הרב משה שמעון צויבל. **מבשן אשכנז**, סי' טז, עמ' קיא-קטז.
כשהאב שיתף אותו בחשבון הבנק ונתבררו הפרטים בבית דין, יכול ליטול כל חודש כפי שהיה מקבל בעבר אבל לא יותר.
371. זקן בן שמונים שרצה לסרוב בעולם לבקר את בניו ונכדיו ושכר בקבלנות רופא צמוד בסכום נקוב, אלא שיומיים אחרי בואו לאמריקה חלה וכעבור זמן נפטר ונקבר בארץ. הרב אבישי טהרני. **עמודי משפט**, ח"א, חו"מ, סי' יט, עמ' רמה-רנג.
לדעת מרן אין היורשים יכולים לחשב עמו את שכר עבודתו, אלא עליהם לשלם את מלוא הסכום כאילו השלים את הנסיעה, ולדעת הרמ"א אם כבר קיבל את שכרו לא יחזיר.
372. חולה שכן לבית כנסת ורוצה לעכב את הציבור מלומר סליחות באשמורת הבוקר. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' קד, עמ' רלה-רלט.

- אין החולה יכול לעכב את התפילה בקול סביר, אלא אם כן זה בבית משותף והחולה הגיע לגור תחילה.
373. עיכוב פתיחת מרפאת שיניים בבית משותף. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, ו, תשס"ו, קכב-קכו.
- יכולים שכנים לעכב פתיחת מרפאה או מכוני בריאות, פרט למרפאה למחלות פנימיות.
374. עריכת צוואה הנוגדת את דין התורה. הרבנים שמואל אליעזר שטרן ונתן אורטנר. **שערי הוראה**, ה, תשס"ה, קצט-רב.
- ויכוח אם יכול עורך דין לסדר צוואה שבה הוראה לנתק ממכשיר החייאה בעת מצוקת המצוה.
375. קיום צוואה כשהבנות מבקשות לבטלה. הרבנים נסים בן שמעון, מ"י מאזוז ודוד דומב. **פסקי דין רבניים**, כב, 132-181.
- נדרחות טענות הבנות שהאב היה חולה ושוטה בעת שציווה.
376. דרס אשה, ועל ידי זה חזר לה כושר הדיבור. הרב אליעזר רוט. **בית הלל**, כז, תשס"ז, מט-נא.
- הנהג חייב לשלם לאשה את הנזק, והיא אינה צריכה לשלם לו על ריפויה.
377. מזיק את חבריו ונתברר לבסוף שעשה לו טובה. הרב משה שמעון צויבל. **מבשר אשכנז**, ס' יב, עמ' פח-צד.
- שמעון שהכה את ראובן החרש וגרם לו לשברים קשים בידיו וברגליו, אלא שנגרם לו זעזוע מח שסילק קריש דם ופתח את דרכי השמיעה, אינו חייב על הנזקים שגרם, כי מצוה עשה שריפאו מחרשותו.
378. הבא על אשת איש והתעברה ממנו, ובא אחר ונגפה והפילה. הרב אבישי טהרני. שו"ת **עמודי משפט**, ח"א, חו"מ, ס' ח, עמ' קמא-קנג.
- לדעת מרן דמי הולדות שייכים לבעל, ולדעת הרמ"א יהיו לנוף.
379. חוב המכה לשלם את הוצאות הצילום והתברר שאין שבר. הרב יצחק שמואל שכטר. **שערי הוראה**, א, תשס"ג, קפ-קפג.
- אין המכה חייב לשלם, ורק כשרגיל בכך קונסים אותו לפי ראות עיני הדיינים.
380. תשלום בדיקה אצל רופא שיניים. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"ב, ס' לח, עמ' רמז-רנ.
- הנבדק פטור לשלם למרפאה, מאחר שהתנה מראש שרק אחרי הבדיקה יחליט אם לטפל אצלו.
381. החזר כספי ממרפאת שיניים עבור חלק מטיפול רפואי שלא נעשה עקב חזרת המטופל. הרבנים אברהם דב לוין, יהושע וייס, מרדכי אהרן הייזלר. **פסקי דין מבית דין ירושלים**, ח"י, עמ' ת-תח.
- נער שהפסיק את הטיפול בתיקון שיניו, והוריו דורשים כעבור שנתיים את החזרת כספם, יוכלו לקבל כפשרה רק את דמי החומרים שנחסכו עקב אי הטיפול.
382. שכר פרה מחבירו ונולדה בה מכה בפשיעת השוכר שלא מחמת מלאכה. הרב שלמה יצחקי. **דברי שלמה**, ח"א, ס' צב-צג, עמ' רנד-רנו.
- מחלוקת אם חייב לשלם כשהתבטלה כמה ימים ממלאכתה, או שפטור כיון שסופה להתרפא. - בס' קח עמ' רפ-רצ בירר שמי שנמצא בסכנת חיים, לא יגזול את חבריו כדי להציל את נפשו אלא אם כן בכוונתו לשלם.

383. שכר לימוד כשהתלמיד נעדר מהתלמוד תורה. הרב יעקב דוד שמאהל. **קול החורה**, סג, תשס"ז, ריט-רכג.
- ילד שנעדר מהלימודים כמה חודשים בגלל מחלתו, צריך האב לשלם לתלמוד תורה על שכירות המקום, ולמלמד אם היה עליו להתנות.
384. המזיק זוג משקפים שאין להם ערך למכירה והם שוים רק לניזק. הרב צבי יהודה בן יעקב. **משפטי לייעקב**, ח"ה, סי' יז, עמ' רט-רכא.
- המזיק חפץ שאינו ניתן למכירה חדייב לשלם לפי ערך הנזק, דהיינו מחירו כחדש בהתחשב בזמן שעוד נותר ורגילות להשתמש בו.
385. פיצויים על רפואת והחלמת הנחבל. הרב נתן יוסף שטרן. **תל תלפיות**, סו, תשס"ז, שכא-שכה.
- פירוש הדעות כמה יתחייב לשלם רופא שגרם נזק בטיפולו.
386. חובת תשלומין עבור הצלת נפשות. הרב יחזקאל סלומון. **שערי הוראה**, ד, תשס"ה, קנא-קנב.
- ארגון חסד שהלוה כסף להטיס חולה לניתוח דחוף בחוץ לארץ, יכול החולה לשלם בשובר בדולרים ולא בשקלים.
387. תביעת נזיקין ברשלנות רפואית ותאונת דרכים. הרב אברהם חיים שרמן. **שערי צדק**, ז, 45-57.
- פסק דין המקבל את דעת המיעוט שהרופא ובית החולים הם הנתבעים, ואף על פי שיש להם ערכות של חברת ביטוח.
388. שאל מכוננית ועשה תאונה תוך כדי נסיעה להצלת נפשות. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, ו, תשס"ו, קמט-קנב.
- יש מקום לומר שאינו חייב לשלם את הנזק.
389. הוצאות הרפוי על החולה או על המזמין. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שערי הוראה**, א, תשס"ג, רז-רי.
- בעל הבית חייב לשלם על הזמנת האמבולנס, והחולה חייב להחזיר לו כיון שהיה לו ממון.
390. קדימה בתורים. הרבנים שמואל אליעזר שטרן, שמואל וזנר ויצחק זילברשטיין. **שערי הוראה**, ז, תשס"ו, קפה-קצא.
- פרטי ההלכות מתי מותר לרופא או לממתין בתור להקדים מישהו אחר שיותר קצר או יותר דחוף.
391. קדימת תלמיד חכם לעם הארץ בתור לרופא שיניים. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' קא, עמ' רכט-רל.
- יש להקדים את מי שלומד משום ביטול תורה, אף כי אין דין תלמיד חכם בזמן הזה.
392. דין רודף בתאומים סיאמיים. הרב חיים יאודה ישראל. **מבית ישראל**, חו"מ, סי' א, עמ' שז.
- כבר הורה הרב משה פיינשטיין שמותר לחתוך עובר אחד כדי שיחיה השני.
393. הפלת ולד בעל שני ראשים. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, תנינא, ח"ו (טז), סי' לו, עמ' קד-קז.

- אין היתר להפיל בחודש החמישי את העובר, אלא אם כן לדעת הרופאים יש סכנה לאם.
394. הפלת עובר כשרואים בצילומים שמוחו פגום ויצטרך להיות במוסד סגור כל ימיו. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ד, סי' עד, עמ' רעד-רפט. מותר להפיל את העובר כדי למנוע הרס חיי הבעל האשה והילדים.
395. הנפקת אישור מרופא ירא שמים להפסקת עיבור למסוכנת. הרב ברוך קונשטט. **יענה ברוך**, סי' סב, עמ' קיח-קיט.
- הסתכנה בעיבורה הששי הקודם וכעת בוכה כל הזמן ואינה אוכלת, יכול הרופא לאשר לה הפסקת הריון אפילו על ידי נכרים. -בסי' סו עמ' קכג דן בהפלת עובר ממזר.
396. ציוו הרופאים למעוברת להפיל את עובריה המסכן את חייה. הרב חנן אפללו. **אשר חנן**, ח"א, סי' פא, עמ' קעה-קעח.
- עדיף לבצע את ההפלה על ידי רופא ישראל, ובשעת הסכנה אפילו על ידי גוי.
397. עבודה במקדש לכהן שיש לו פזילה בעיניו, או בעל בשר שיש לו דדים גדולים. שו"ת **תפארת במקדשו**, סי' לה-לו, עמ' נד-נה.
- פזילה פוסלת לעבודה, אך אינה מחללת העבודה אם עבד. יש להסתפק אם יפסל כהן שמן שדדיו שוכבים על בטנו.
398. עבודה בכהן שיש לו פצע. **תפארת במקדשו**, סי' מג, עמ' סה-סז.
- גנאי הוא שתיראה המכה, ועל כן יכרוך עליה גמי.